

TARTU ÜLIKOOL
Pärnu kolledž
Sotsiaaltöö korralduse osakond

Merje Raudla

**KOHTULIK KONTROLL EESTKOSTJATE TEGEVUSE
ÜLE PÄRNU MAAKOHTU NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja: Ewe Alliksoo, MA

Pärnu 2022

Soovitan suunata kaitsmisele

(allkirjastatud digitaalselt)

Ewe Alliksoo

Kaitsmisele lubatud

TÜ Pärnu kolledži programmijuht

(allkirjastatud digitaalselt)

Anu Aunapuu

Olen koostanud töö iseseisvalt.

Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

(allkirjastatud digitaalselt)

Merje Raudla

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Ülevaade eestkostest ja selle järelevalvest	6
1.1 Eestkoste korraldus ja selle vajalikkus	6
1.2 Eestkostja ülesanded ja kohustused	11
1.3 Eestkoste ja selle järelevalve korraldus välisriikide näitel	16
2. Uuring eestkoste järelevalve teostamise kohta kohtu poolt	20
2.1 Ülevaade Pärnu maakohtu tegevusest	20
2.2 Uuringu meetodika ja valimi kirjeldus	22
2.3 Uurimistulemused ning analüüs	24
2.3.1 Kohaliku omavalitsuse osalus eestkoste järelevalves	24
2.3.2 Eestkostja õiguste ja kohustuste täitmine	27
2.3.3 Kohtu ülesanded järelevalve menetluses	31
2.4 Arutelu, järeldused ja ettepanekud	35
Kokkuvõte	39
Viidatud allikad	42
Lisa 1. Teemad ja küsimused dokumendianalüüsiks	47
Summary	48

SISSEJUHATUS

Eestis hakkasid kohtud teostama järelevalvet eestkostjate tegevuse üle alates 1. juulist 2010. aastal kui perekonnaseaduses (PKS) tehti vastav muudatus. Eelnevalt oli see eestkostetasutuse ehk kohaliku omavalitsuse ülesanne ning seaduse muudatusega sooviti eestkostetava põhiõigusi kaitsta senisest paremini (Riigikogu, 2007, lk 38). Peale seda ei ole olulisi muudatusi seaduses selles osas tehtud ning puudub selge ülevaade järelevalve protsessi kohta. Eesti kohtud teevad järelevalvet ühistel alustel PKS (Perekonnaseadus, 2009) § 194 järgi, mis kohustab eestkostjat vähemalt kord aastas esitama kohtule aruande oma ülesannete täitmise kohta. Eestkoste järelevalve on hädavajalik, et tagada eestkostetavatele parim huvide kaitse ja tuvastada õigusrikkumisi (European Union Agency for Fundamental Rights, 2018, lk 6).

Eestkoste, kui selline tekkis juba 14. sajandil eesmärgiga kaitsta nende inimeste õiguseid, kes seda ise teha ei suuda. Kohtulik järelevalve on ühiskonnas väga vajalik, et kaitsta ja parandada teovõimetute inimeste heaolu, nende varade õiglast kasutust ja avastada väärkohtlemisi. Järelevalve on ka eestkostjale abistavaks, sest aruandeid esitades saavad ametnikud teha eestkostjaga koostööd ennetades probleeme, eestkostjat juhendades ning toetades teda oma ülesannete täitmisel. (Karp & Wood, 2007, lk 2, 5)

Eestkostjal tekib justkui kaks vastutust, nii enda kui ka eestkostetava tegevuse ees. Eestkostja tegevuse eest tekib vastutus näiteks eestkostetava vara kuritarvitamise osas või eestkostetava hooletusse jätmise eest. Eestkostetava tegevuse ees tekib vastutus kui eestkostetav on tekitanud kahju ja eestkostja ei suuda tõendada, et on teinud kõik, et seda ära hoida (Olm, 2007, lk 12, 14).

Eestkostet ja selle järelevalvet Eestis on aktuaalne ja oluline uurida, sest eestkostjad ei ole tihti rahul sellega, et kohus nende tegevust kontrollib. Eestkostjate rahulolematust tekib üldjuhul puudulikkust koostööst kohaliku omavalitsusega, kohtuga või eestkostja

teadmatuses oma ülesannete täitmise osas. Eestkoste järelevalve mõiste on eestkostjatele pigem võõras ja tihti ei saada aru, miks üldse aruannet kohtule esitama peab (Leosk, 2021, lk 55–59). Antud teemat on Eestis just eestkoste järelevalve osas väga vähe uuritud. Töö autor soovib oma tööga anda praktilise väärtuse eestkoste järelevalve teostamise kohta.

Eeltoodule tuginedes on probleemiks see, et inimesed ei saa aru eestkoste mõttest, kohustustest eestkostjana ega järelevalve vajadusest.

Lõputöö eesmärk on analüüsida eestkoste järelevalve menetlusi Pärnu Maakohtus ning teha ettepanekuid Pärnu Maakohtule töö efektiivsemaks korraldamiseks. Tuginedes eesmärgile sõnastab autor uurimisküsimuse, kuidas kohtulik kontroll eestkostjate tegevuse üle tagab eestkostetava õiguste ja huvide kaitse?

Eesmärgi saavutamiseks on koostatud uurimisülesanded:

- anda teoreetiline ülevaade eestkostest ning eestkostja ülesannetest ja kohustustest Eestis ning selle korraldusest teistes riikides;
- kavandada ja viia läbi uuring kvalitatiivsel meetodil uurides Pärnu Maakohtu järelevalve menetluste toimikuid;
- analüüsida uurimistulemusi ja teha sellest tulenevalt ettepanekud Pärnu Maakohtule töö efektiivsemaks korraldamiseks.

Lõputöö koosneb kahest osas. Esimeses peatükis antakse ülevaade eestkostest ja selle järelevalvest. Samuti keskendutakse eestkostja ülesannetele ja kohustustele. Tuuakse näiteid, kuidas eestkoste on korraldatud välisriikides. Ülevaate saamiseks tuginetakse nii Eesti kui võõrkeelsele teaduskirjandusele, õigusaktidele, raamatutele ning analüüsitakse erinevaid uurimistöid antud teemal. Erinevatest õigusaktidest lähtutakse antud töös üsna mahukalt just seetõttu, et õigusaktidega on eestkoste järelevalve reguleeritud. Teises peatükis kirjeldatakse uuringu metoodikat ja valimit. Seejärel on antud ülevaade uurimistulemustest, mille põhjal tehakse järeldused ning ettepanekud.

1. ÜLEVAADE EESTKOSTEST JA SELLE JÄRELEVALVEST

1.1 Eestkoste korraldus ja selle vajalikkus

Inimesed ei mõtle tihti selle peale, mis juhtub tema vara käsutamisega siis, kui ta ise ei ole enam võimeline oma elu korraldama. Näiteks ootamatu terviserikke tagajärjel ei saada enam anda infot, kuidas lähedane pääseb ligi pangakontole, kuidas maksta arveid, osta ravimeid või otsustada, millist ravi ja teenust valida. Kui eelnevalt ei olda sellistele asjadele ette mõelnud ja volikirja alusel mõnele lähedasele isikule sellised õiguseid üle andnud, siis ongi riik seadustega reguleerinud antud probleemi selliselt, et tuleb kohtu kaudu määrata isiku üle eestkoste. Eestkoste menetluse käigus selgitatakse välja esimese eelistusena sobilik füüsiline isik, kes hakkab abivajava inimese elu sisuliselt korraldama. Füüsilise isiku puudumisel määratakse eestkostjaks tavaliselt kohalik omavalitsus.

Eestkoste seadmist Eestis PKS (2009) § 173 alusel menetleb kohus. Eestkoste on alaealiste või piiratud teovõimega inimeste õiguste kaitse. Eestkostja on isik, kes määratakse kohtu poolt isiku- ja varahooldusega seotud ülesandeid täitma teise inimese (eestkostetava) eest ulatuses, milleks isik ise ei ole võimeline. See, millises osas ei olda enam teovõimeline, otsustab kohus menetluse käigus. Tsiviilseadustiku üldosa seadus (TsÜS) ja PKS reguleerivad Eestis eestkostega seotut. Tavaliselt on täisealise eestkoste määramine tingitud tema vaimsest tervisest. (Olm, 2019, lk 4)

Inimväärset kohtlemist tuleb tagada riigis kõigile võrdselt, ka psüühikahäiretega või puudega isikule. Kui inimese vaimne tervis on saanud mingil põhjusel kannatada, siis tema ühiskonnas osalemine võib olla piiratud. PKS (2009) § 203 järgi määratakse täisealisele isikule eestkostja juhul, kui ta ei saa ise oma tegusid juhtida vaimuhaiguse, psüühikahäire või intellektipuude tõttu. Eestkoste määratakse ainult nende ülesannete

täitmiseks, milleks eestkostetav ise võimeline ei ole. Samas kui õigusi- ja kohustusi saab anda volituse kaudu, siis ei ole tingimata eestkostet vaja määrata. Eestkostja ülesanneteks on seaduse järgi eestkostetava õiguste maksmapanek kolmandate isikute vastu. Eenmaa (2021, lk 57) on uurinud psüühilise erivajadusega inimeste osalust oma eestkustes. Uuringu raames selgus, et nad ei ole oma igapäevaotsustesse kaasatud ja see on inimõigusi piirav. Eestkoste on määratud liiga suures mahus ja ei ole hinnatud piisavalt inimese iseseisvust mõne asjaga hakkama saamisel. Mõningatel juhtudel võiks eestkoste asendada tugiteenustega sotsiaalsüsteemis. Oma uuringuga pööras Eenmaa tähelepanu sellele, et psüühilise erivajadusega inimestele tuleks anda maksimaalne võimalus langetada otsuseid ise. Enamus eestkostjaid ja eestkostetavaid pooldavad, et eestkostetavale võiks iseseisvuse edendamiseks alles jääda otsuste langetamise võimalus eestkostja toe abil (Werner & Chabany, 2016, lk 495). Kohtule eestkoste määramise käigus on oluline esitada ka tervishoiutöötajate poolt tõend, mis annaks täpse ülevaate selle kohta, kuidas eestkostetav on võimeline langetama otsuseid ja kuidas ta oskab oma olukorda ise hinnata (McSwiggan *et al.*, 2016, lk 382).

Seda, kui madal on inimeste teadlikus eestkoste süsteemist, uuriti Jaapanis. Antud uuringus jagati arvamust, et dementsed inimesed võiksid olla ühiskonnale kasulikud, mitte ei pidurdaks majandust sellega, et nende raha kontodel seisab. Jaapanis kehtib usaldussüsteem enne kohtusüsteemi ehk isik määrab endale ise usaldusisiku, kes tema asju ajama hakkab kui ta ise selleks enam võimeline ei ole. Kui isikut nimetatud ei ole määrab kohus eestkostja. Uuringu tegijad viisid Jaapanis läbi küsitluse 65-aastastele ja vanematele inimestele. Selgus asjaolu, et vastanutest ainult 26,4% olid teadlikud eestkoste süsteemist ja 14,5% olid teadlikud usaldussüsteemist. Uuringu tegijad leidsid, et selline teadmatus toob majandusliku kahju, sest raha riigis seisab teovõimetute inimeste arvel ja ei ole ringluses. (Kadoya *et al.*, 2021, lk 544, 546, 553)

Ameerika riiklik puuetega inimeste nõukogu (NCD – *National Council on Disability*) on öelnud, et eestkoste on juriidiline protsess, mille käigus kohus eemaldab inimeselt mõned või kõik juriidilised otsustusõigused ja annab need üle teisele inimesele (National Council on Disability [NCD], 2019, lk 24). See on inimese ühiskonnas osalemine teise inimese kaudu, mis võib olla õigustatud ning vajalik, et selle kaudu oleks kaitstud eestkostetava õigused. NCD leiab, et on olemas ka alternatiive eestkostele. Saaks ka ilma kohtu

eestkoste määramiseta isikut abistada erinevate teenuste või tuge nõel. NCD julgustab kohtuid ja advokaate kasutama võimalikult palju alternatiive eestkoste, sest need on inimõigustele vähem piiravamad. Näiteks toovad nad välja järgmised alternatiivid millega saaks eestkostet asendada:

- juhtumikorraldusteenusega;
- koduhooldusteenusega mis hõlmaks ka toidu ja ravimite retsepti väljastamise teenust;
- kõneteenustega;
- deposiidi või otsekorraldusmaksete ja muude pangateenustega;
- tehes isikukeskset planeerimist;
- pakkudes toetatud elamise teenust;
- volitustega ja lähedaste toetusega keda usaldatakse (NCD, 2019, lk 25–26).

Eestkoste määramine kohtu kaudu on pigem kasvamas. Seda võib ette näha asjaolust, et dementsuse diagnoosiga inimeste arv kogu Euroopas aastatega kasvab. Selle raames tuleks ennetavalt üle vaadata kogu Eesti eestkostjate süsteemi jätkusuutlikkus. Aastaks 2050 kahekordistub dementsete inimeste arv kogu Euroopas. Eestis on rahvastiku arv languses ja elanikkond vananeb. Aastal 2018 oli Eestis dementsed inimesi 22 942 aga 2050. aastaks ennustatakse selle kasvu kuni 35 394. (Alzheimer Europe, 2019, lk 36–37, 96)

Töö autor leiab, et eestkoste määramisest on oluline rääkida. Näiteks Justiitsministeeriumi (2021) analüüsist selgus, et 2021. aasta esimeses pooles oli Eestis varavastaste ja vägivallakuritegude ohvriks enamasti eakad. Inimene vanuses 65–74 langes ohvriks kehalises väärkohtlemises 31%, kelmuses 28% ja varguses 17%. Esines juhtumeid, kus eakas vanem oli hooletusse jäetud või oli tema vara kuritarvitatud lähedaste poolt. Kelly jt (2020, lk 51–52) leiavad, et kui eestkostet õigesti rakendatakse ja eestkostja täidab oma ülesandeid seadusekuulekalt, siis on eestkoste määramine väga positiivseks arenguks eestkostetava turvalisusele ja heaolule. Eestkostjad on aidanud oma eestkostetaval välja tulla keerulistest olukordadest, milleks on üksindus, ärakasutamine ja väärkohtlemise ohvriks olemine.

TsÜS (Tsiiviilseadustiku üldosa seadus, 2002) § 8 järgi tekib täielik teovõime inimesel automaatselt 18-aastaseks saamisega. Teovõime tähendab seda, et isik võib ise teha

tehinguid. Alla 18-aastaselt inimesel ehk alaealisel on piiratud teovõime. Hooldusõigusliku vanema puudumine tähendab eestkostja määramist alaealisele, kes hakkab asendama vanemlike õigusi (Olm, 2019, lk 4). Eesti Vabariik ühines lapse õiguste konventsiooniga 1991. aastal (Lapse õiguste konventsioon, 1996). Selle järgi on lastel, kes on vanemlikust hoolest ilma jäänud, õigus riigi kaitsele, abile ning võrdsele kohtlemisele. Riik peab rakendama abinõud, et hooletusse jäetud laps saaks ühiskonda tagasi pöörduda ning kasvada turvalises keskkonnas ja olla kaitstud. Lasteväärkohtlemisse on oluline õige aegselt sekkuda, sest korduvalt vägivalda all kannatanud lapsele avaldab see mõju kuritegelikule ja vägivaldsele käitumisele tulevikus (Soon, 2012, lk 39). Turkin (2015, lk 72–73) oma uurimistulemuste põhjal järeldas, et peamiseks põhjusteks lapsele eestkostja määramiseks on vanemate alkoholi ja narkootikumide kuritarvitamise, psüühiliste häirete ja toimetulekuraskuste tõttu. Alaealiste eestkostete on oluline teema, kuna selle kaudu saab pakkuda neile turvalist perekeskset kasvukeskkonda. Uuringuga leiti, et kohtud enne hooldusõiguse ära võtmist annavad vanematele võimaluse oma eluviiside muutmiseks. Aastal 2020 registreeriti Eestis sotsiaaltöötajate poolt umbes 7000 pöördumist, mis on seotud lastega. Pöördumiste suur osa sisust oli abivajav laps näiteks väärkohtlemise, käitumisprobleemide, õigusrikkumiste, ülalpidamisküsimuste või tervisest ja puudest tuleneva abivajaduse tõttu. Perest on eraldatud 2020. aastal kokku 284 last. Eestkosteperes elas Eestis 2020. aastal kokku 1332 last. (Sotsiaalministeerium, 2021, lk 5)

On olukordi, kus lapse vanem näiteks haiguse tõttu ei saa täita kõiki vanemlike õigusi. Sellisel juhul määratakse lapsele erieestkostete ainult nende ülesannete täitmiseks, mida vanem hetkel ise täita ei saa. Eestkostjat saab määrata kohtu kaudu ka juba enne lapse sündi kui on teada, et vanemal puuduvad hooldamiseks õigused. Näiteks piiratud teovõimega isik on lapseootel. (Olm, 2019, lk 5)

Lastekaitseaduse (2014) § 17 järgi on kohalik omavalitsus kohustatud jälgima laste õiguste ja heaolu tagamist oma piirkonnas. Samuti ennetama ja vähendama lapsi ohustavaid riske, koguma teavet perekondade olukorra ning vajaduste kohta. Muuhulgas pakkuma viivitamatult abi. Riigikohus (2019, lk 6) oma kohtulahendis nr 5-18-7 selgitab, et kohalik omavalitsus peab teadma ning tundma oma kogukonda ning välja selgitama abivajajad. Vastavalt abivajadusele tuleb seejärel korraldada erinevaid sotsiaalteenuseid.

Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse (1993) § 6 järgi on omavalitsuse üksuste ülesanne korraldada oma piirkonnas sotsiaalteenuste kättesaadavust ja sotsiaalabi andmist kõikidele abivajavatele isikutele. Seega abistama peab kohalik omavalitsus oma piirkonnas nii eestkostjaid kui ka eestkostetavaid enne eestkoste seadmist kui eestkoste ajal. Eestkostjad tunnevad, et koostöö kohaliku omavalitsuse töötajatega on oluline ning tänu sellele ei tunne eestkostjad end muredega üksi ja saavad vajadusel õigel ajal abi (Leosk, 2021, lk 46).

PKS § 193 ja § 194 järgi kui eestkostja on kohtu kaudu määratud, peab kohus järelevalvet eestkostja tegevuse üle. Oma ülesannete täitmise kohta peab eestkostja esitama iga aasta aruande. Kohus hindab aruannet sisuliselt, kontrollib tehtud kulutuste põhjendusi ja vajadusel küsib juurde lisaselgitusi. Samuti kontrollib kuidas on eestkostja täitnud oma ülesandeid isikuhoolduse osas. Kivi (2014, lk 28, 30, 61) oma töös kirjeldab, et järelevalve menetlus algatatakse peale eestkoste määramist ning selle kohta on täiesti eraldi menetlus kohtus. Iga isiku kohta on eraldi toimik, kuhu köidetakse kõik menetlusega seotud dokumendid nagu kohtumäärused, aruanded, konto väljavõtted jne. Eeldatakse, et järelevalve toimiku materjalidega tutvudes on võimalik hinnata asjaolu, kas eestkostja tegutseb eestkostetava huvides. Sisuline kontroll tähendab seda, et kohus teeb koostööd kohaliku omavalitsuste ja eestkostjatega, ennetab riske ja ohutegureid ning vajadusel reageerib koheselt puudustele, mis ohustavad eestkostetava vara või isikuhooldust.

Järelevalve peale eestkoste määramist on oluline selleks, et kaitsta teovõimetute inimeste vara ja isikuhooldust ning tuvastada nende väärkohtlemist (Karp & Wood, 2007, lk 2). Kohtutele on antud soovitusi olla aruandeid kontrollides nõudlikud lisadokumentide küsimisel, milleks on pangakonto väljavõtted ja arved. Samas pakkuda vajadusel eestkostjale abi ja juhendamist tema ülesannete täitmiseks ning põhjalikult selgitada aruandega seotud kohustusi. Eestkoste määramine ning selle järelevalve ei täida oma eesmärki, kui kohus aruandeid sisuliselt ei kontrolliks ega reageeriks eestkostja ülesannete täitmisel ilmnunud puudustele. Järelevalve on eestkoste süsteemis oluline osa, sest ilma selleta ei saaks kindel olla, kas eestkostetavate huvid ja õigused on ikka kaitstud. (Karp & Wood, 2007, lk 8, 12)

Kark (2013, lk 66) oma uuringuga tõdes, et järelevalve eestkostja ülesannete täitmise kohta kindlustab eestkostetava huvide kaitse peale eestkoste määramist. Järelevalve aitab ennetada ning tuvastada eestkostetava kahjustamist. On tehinguid, mille tegemiseks vajab eestkostja eelnevalt kohtu nõusolekut. Samuti aruannete esitamine aitab tuvastada juhtumeid, kus eestkostja on eestkostetava vara kasutanud enda tarbeks. Järelevalve aitab kuritarvitamist ennetada kui ka avastada ning suunab eestkostjad alguses kohe õigetele teele. Eestkoste ja selle järelevalve lõpeb PKS (2009) § 195 järgi kui vanemlikud õigused on taastatud, alaealine saab täisealiseks, alaealine lapsendatakse, eestkostetav sureb või kohus määrusega eestkoste lõpetab isiku tervenemise tõttu.

Eestkoste on vajalik selleks, et korraldada inimese elu siis, kui tal endal selleks teovõime või seaduslik esindaja puudub. Eestkoste on eestkostetava vara- kui isikuhoolduse kaitse mis on riigi poolt seadustega reguleeritud ja kontrollitav tegevus. Võimalusel tuleks aga eestkoste seadmisele eelistada alternatiive, näiteks volituste või teenuste näol. Aruannete esitamise kaudu saab kohus pakkuda eestkostjale abi ja juhendamist, et kaitsta eestkostetava õiguseid. Eestkoste järelevalve aitab ennetada ja tuvastada rikkumisi eestkostetava vara ja isikuhoolduse osas.

1.2 Eestkostja ülesanded ja kohustused

Eestkostja määratakse selleks, et eestkostetava õigused oleksid kaitstud ja tema ühiskonnas osalemine ei oleks kuidagi piiratud. Dementsed inimesed võiksid olla ühiskonnas võrdväärset liikmed rahaasjade korralduses kui ka ravi saamisel läbi eestkostja tegutsemise. Alaealiste puhul asendab eestkostja suuresti vanemlike hooldusõigusi.

Sugulussidemete säilitamiseks eelistatakse määrata eestkostjaks lähisugulasi, kuid eestkostjaks võivad hakata ka eestkosteasutused või vabatahtlikud eestkostjad (European Union Agency for Fundamental Rights, 2018, lk 3–4). Leosk (2021, lk 36, 42) tõdes oma uuringus, et kui eraisik hakkab eestkostjaks alaealisele lapsele, siis selle taga on enamasti sugulussuhe. Laps ei ole saanud enam edasi elada oma bioloogiliste vanematega kas surma, haiguse või vanema(te) suutmatuse tõttu. Samas tuli uuringus välja, et eraisikute eestkostjate puhul ajendas lapsi oma perre võtma motivatsioon olla lapsevanem. Eestkostjaid määrates kohus eeldab, et eestkostjad täidavad oma ülesandeid hea

hoolsusega (Kivi, 2014, lk 61). PKS (2009) § 174 järgi võib eestkostjaks kohtu kaudu nimetada täisealise füüsilise isiku, kellel on täielik teovõime. Isikud, kellele on ära võetud varem hooldusõigused või kes on eestkostjana toime pannud rikkumisi, ei või eestkostjaks määrata. Samas on seaduses sätestatud, et eestkostjat määrates peaks kohus vaatama isiku varalist seisundit ning tema omadusi ja võimet neid ülesandeid täita. Kindlasti arvestada suhteid eestkostetavaga ning eestkostja enda nõusolekut. Vastu tahtmist kedagi eestkostjaks määrata ei saa. Juriidiline isik määratakse eestkostjaks siis, kui ei leita kedagi lähedast või füüsilist isikut neid ülesandeid täitma PKS § 175 järgi. Eenmaa (2021, lk 56) oma uuringus leidis, et juriidilistest isikutest eestkostjatel puudub enamasti kontakt oma eestkostetavaga. Antud uuringus toodi probleemina välja nende vahelist suurt distantsi ning aruandluskoormust.

Alaealiste puhul rahvusvaheline standard ütleb, et määratud eestkostjal peaks olema lapsega usalduslik suhe, vaid nii saab teada lapse soove ja tundeid, millega arvestama peaks. Lapse seisukohti tuleks austada, kohelda teda lugupidavalt, olla lapsega konfidentsiaalne ning alati kättesaadav. Murede korral peaks eestkostja tegema koostööd teiste spetsialistidega, et last parimal moel aidata, sest eestkostel oleva lapse näol on sageli tegemist traumata üle elava lapsega. Eestkostjad peavad olema kvalifitseeritud ja pädevad määratud ülesandeid täitma, kuid vähesed Euroopa liikmesriigid teevad eestkostjatele koolitusi kohustuslikuks ja nõuded neile on riigiti erinevad (European Union Agency for Fundamental Rights, 2018, lk 5, 11).

Karolin (2017, lk 71) oma uuringus leiab, et eestkostjad ei tea alati, mis on nende ülesanded ning kohus peab neid menetluse käigus eestkostjale selgitama. PKS (2009) § 179–194 reguleerib eestkoste teostamist ja seda, mida kohus järelevalves eestkostja ülesannete täitmisel kontrollib. Eestkostja esindab eestkostetavat nende õiguste piires seaduslikult, mis on kohus temale määranud ja oma ülesandeid edasi delegeerida ei tohi. Neid ülesandeid täites tuleb arvestada eestkostjal eestkostetava enda soove ja huve maksimaalselt võimaluste piires. Eestkostja ei saa eestkostetavat esindada asjades milles tekivad tsiviilkohustused või kus üheks tehingu pooleks on eestkostja ise või mõni muu lähisugulane ja abikaasa. Tema vara võib eestkostja kasutada ainult eestkostetava huvides ning ülalpidamiseks ja kohustus on hoida varad eraldi enda omadest. Näiteks pangakontod oma sissetulekute ja hoiustega peavad olema eraldi. Kui eestkostja on

ametisse nimetatud, peab ta esitama koheselt kohtule eestkostetava olemasoleva varade kohta ülevaate. On palju tehinguid, mida eestkostja ei tohi teha eestkostetava nimel ilma, et ta selleks kohtult nõusoleku on saanud näiteks võtta laenu, rentida ja müüa kinnisvara või tegeleda väärtpaberitega. Kohtul on õigus teha eestkostjale ettekirjutusi ja vajadusel ka vabastada ametist, kui eestkostja ei ole oma ülesandeid seaduse järgi täitnud.

Eestkostjal on kohustus kord aastas esitada kohtule aruanne oma ülesannete täitmise kohta, milles tuleb välja tuua keskmised kulutused ja lisada vajadusel kuludokumendid. Igapäevakulutuste nagu toit ja hügieenivahendid kulutusi tõendama ei pea, piisab kui märgitakse ära keskmine kulu. Suuremate ostude puhul tuleks alles hoida ostudokumendid ja vajadusel need kohtule esitada (Habicht & Kask, 2016, lk 86). Kivi (2014, lk 60–62) järeldas oma uuringus, et kohtud järelevalvet tehes ja aruandeid kontrollides peavad palju vaeva nägema sellega, et eestkostjaid koolitada neile määratud ülesannetes. Kohus küll eestkoste seadmisel selgitab eestkostja ülesandeid, kuid eestkostjad ei teadvusta endale tihti, mida eestkostjaks olemine endast kujutab. Järelevalvemenetluste käigus tuleb sageli eestkostjaid nende muredes kuulata ja osata suunata erinevatesse asutustesse. Aruande esitamise tähtaja saabudes väidavad eestkostjad, et nad ei ole aruande kohustusest teadlikud. Kivi leidis, et eestkoste järelevalve kohtu poolt on vajalik, sest vastasel juhul ohustaks see eestkostetava õigusi. Seadused, mis reguleerivad eestkostja kohustusi ning järelevalve teostamine nende üle on kõikidele eestkostjatele ühesed. Uuringus jõuti järeldusele, et lähisugulaste vahel võiks olla leebem kohtulik kontroll, et eestkostjad ei tunneks end solvatuna. Suhe abikaasade vahel või lapse ja tema vanema vahel on leibkonnas erinev kui suhted võõra eestkostjaga.

Grišin (2018, lk 33, 35, 41) tõdes oma uuringus, et eestkostja aruanne, millega ülesannete täitmist kontrollitakse tekitab eestkostjate seas palju arusaamatust ja vastakaid tundeid. Eestkostjad peale aruande esitamist sooviksid saada ka tagasisidet tehtud töö kohta. Alaealistele lastele määratud eestkostjatel tekitab aruannete koostamine vaimselt raskusi, kuna saadakse jälle aru, et eestkostetavad ei ole nende bioloogilised lapsed kuigi neid selliselt peredes kasvatatakse. Aruannete esitamise olulisust eestkostjad ei mõista ja ühtegi ettepanekut, kuidas vara kontrollimise moodust riigis muuta, uuringus teha ei osatud. Selgus veel asjaolu, et paljud kohalikud omavalitsused ei tunne huvi selle vastu, kuidas eestkoste pere hakkama saab. Samuti tuntakse puudust erinevatest eestkostjatele

mõeldud koolitustest. Riigikohus (2019, lk 6) oma kohtulahendis nr 5-18-7 selgitab, et kohalik omavalitsus peab teadma ning tundma oma kogukonda ning välja selgitama abivajajad. Vastavalt abivajadusele tuleb seejärel korraldada erinevaid sotsiaalteenuseid.

Leosk (2021, lk 52, 55–60) järeldas oma uuringus, et eestkostjad tunnevad kohtumenetlust eestkoste määramisel kui kiiret ja pingelist protsessi. Kohtuliku järelevalve mõiste eestkostjate tegevuse üle oli uuringus osalejatele võõras, kuid aruande esitamise kohustusest olid nad teadlikud. Aruannet pigem peetigi kohustuseks ja ülesandeks millega tullakse toime, selle eesmärki ja vajadust nähti erinevalt. Aruande täitmist abistavad mõnedel eestkostjatel omavalitsuse esindajad ja seetõttu on lihtsam. Oli eestkostja, kes märkis uuringus, et teenus on kohalikus omavalitsuses tasuta (aruanne maksab 4 eurot), kuid tasub end ära, sest nii on eestkostjal kergem. Spetsialistide poolt tuge ja nõustamist saanud eestkostjad pidasid antud uuringu raames aruandluse protsessi pingevabaks ja rutiiniks. Uuringu kohaselt aruande täitmisel esines eestkostjate teadmatust nimetatud kohustusest. Abi ei osata küsida ega otsida ja puudulik info tekitab eestkoste protsessi suhtes vastupanu. Aruande kohustust peeti arusaamatuks, pingeliseks ja ebamõistlikuks. Kardetakse midagi valesti teha. Ei saada aru, miks aruannet esitama peab, sest tegemist on ju nende lastega ja peetakse seda oma vastutuseks. Järeldati, et olulist rolli eestkoste määramisel mängib piisava info andmine eestkostjale oma kohustuse arusaamiseks, eestkostja valmisolek info vastuvõtmiseks ja küsimuste tekkimise korral abi pakutavate isikute kontaktide olemasolu.

Puudega laste vanemad või hooldajad on tõdenud, et info selle kohta millised on nende õigused ja milliseid teenuseid on võimalik saada, on puudulik alates puude taotlemisest kuni erinevate teenuste kättesaadavuseni. Infot saadakse lüünklikult erinevate ametnike kaudu ning info spetsiifiliste terminite tõttu on kohati arusaamatu (Kallaste *et al.*, 2017, lk 257). On väga oluline, et eestkostjad ja nende lähedased saaksid õigel ajal vajaliku infot oma uue elukorralduse kohta. Puudega lapse sünd perekonda on väga suur lisakoormus ja sellega kaasneb palju lisakohustusi lapse heaolu ja arendamise tagamisel. Väga tähtis on, et vanemad saaksid võimalikult suurt tuge erinevatelt spetsialistidelt. Iga inimese elutee on personaalne ning seda mõjutavad tema vanemad, aeg ja koht. Alguses on vanemad seotud lastega ehk kasvatavad neid, hiljem võib olla see vastupidi, et lapsed on seotud oma vanematega ehk hooldavad neid. Puuetega inimestega tegelevad hooldajad

ütlevad, et sel teekonnal on kõige olulisem sattuda professionaalsete nõustajate ja teadlike ametnike juurde. Ametnikelt eeldatakse, et neil oleks aega ja piisavalt kogemust, siis on kodanikul lihtsam oma muredega, asjaajamiste ja probleemidega toime tulla, et nad teaksid oma õigusi ja kohustusi. (Habicht & Kask, 2016, lk 7, 103, 106)

Kui eestkostja ei täida oma ülesandeid korrektselt või ei suuda oma ülesannete täitmist tõendada, siis varalist vastutust kannab eestkostetava eest eestkostja ise Pärnu Maakohtu (2020, lk 4, 36–37) kohtulahendi nr 1-20-1651 näitel. Nimetatud kohtulahendis tunnistati eestkostetav süüdi kuriteos ja eestkostja kohustati tasuma tsiviilhagi ehk kuriteoga tekitatud kahju summas 67 262 eurot. Rikkumisi võib esineda ka teenuse osutajate näol kus eestkostetavad viibivad. Nende kätte on teinekord eestkostjate poolt usaldatud eestkostetava dokumendid ja pangakaardid. Seda ilmestab hästi Pärnu Maakohtus (2017, lk 2–7) tehtud kohtuotsus kriminaalasjas nr 1-17-4258, millega isik on süüdi mõistetud selles, et juhatuse liikmena firmas osutades hoolekandeteenust sõlmis ebaseaduslikult kliendi nimel arvelduslaenulepinguid ning kasutas saadud raha enda ja kolmandate isikute kasuks. Lisaks olles esindaja piiratud teovõimega isikutele kandis mitme aasta jooksul eestkostetavate arveldusarvelt rahalisi vahendeid enda ja ettevõtte kontole üle, kasutades vara mitte eestkostetavate tarbeks. Isik omastas eestkostel olevate klientide vara jätkuvalt ja tahtliku tegevusena. Tsiviilhagi korras kuuluvad omastatud summad hüvitamisele kannatanutele süüdimõistetute poolt.

Eestkostja ülesannete täitmise kohta on oluline pidada järelevalvet, kuna eestkostja oma tegevusega võib panna toime kuriteo ja tekitab eestkostetavale varalise kahju. Näiteks on saanud eestkostja karistada Harju Maakohtus (2021, lk 1–3) kriminaalasja nr 1-20-8605 otsusega, kuna rikkus talle pandud kohustusi. Tema kohustuseks olid nii vara- ja isikuhoolduse teostamine täies ulatuses, esindada piiratud teovõimega isikut kõigi tehingute tegemisel ehk vara kasutus, elu korraldus ning ravi ja teenuste jälgimine. Samuti oli tal kohustus hoida oma vara eestkostetava varast eraldi ja eestkostetava raha tohtis kasutada ainult eestkostetava tarbeks nii nagu ka seadus käsib. Eestkostja rikkus oma kohustust sellega, et tegi enda tarbeks eestkostetava arvelt oste ja tasus enda isiklike arved eestkostetava arvelt. Tsiviilhagi korras kuulus tekitatud kahju hüvitamisele.

Eestkostja ülesanded ning kohustused riigis on reguleeritud peamiselt perekonnaseadusega ja eestkostja täidab neid vastavalt sellele, mis kohustused on temale kohtumäärusega pandud. Kohus teeb järelevalvet eestkostja ülesannete täitmise kohta. Järelevalve lihtsustamiseks on riigis välja töötatud aruande vorm, mille eestkostjad täidetult kord aastas kohtule esitavad. Eestkostjad aga aruande esitamise olulisust ja oma kohustusi alati ei mõista, see aga võib kaasa tuua omakorda rikkumisi. On oluline eestkostjale eestkoste määramisel tema ülesandeid põhjalikult selgitada.

1.3 Eestkoste ja selle järelevalve korraldus välisriikide näitel

Euroopa Liidus on eestkoste süsteem korraldatud väikeste erinevustega kuid riigid järgivad kõik ühtseid põhimõtteid tegutsedes eestkostetava parimaid huvisid silmas pidades. Mõnes liikmesriigis on eestkostjateks peamiselt vabatahtlikud isikud, kes on juba koolitatud selleks ametiks ja kellel on õigus saada hüvitist töötundide või tekkinud kulutuste eest. Eestkostja määrab kohus, kuid on ka Euroopas liikmesriike, kus see on kohtu kaudu üle antud pädevale asutusele. Tegutsetakse ühtsetel alustel pakkudes võrdset kaitset kõikidele eestkostetavatele, määrates ainult pädevaid eestkostjaid oma ülesandeid täitma. Jälgitakse eestkoste teostamist, tagatakse vahendid eestkotesüsteemi toimimiseks ja tõstetakse eestkostetavate õigusteadlikust süsteemi kohta, milles nad osalised on. (European Union Agency for Fundamental Rights, 2018, lk 5, 6, 8)

Venemaa eestkoste ja hoolekande seaduse (Федеральный закон об опеке и попечительстве, 2008) § 2 järgi määratakse seal riigis eestkoste kuni 14-aastastele lastele ja täisealistele isikutele, kes on teovõimetuks tunnistatud. Eraldi on hoolekande all 14–18 aastased lapsed ja täisealised, kellel on teovõimet kohtu kaudu piiratud. Sama seaduse § 15 järgi on sarnaselt Eestiga eestkostja isiku seaduslik esindaja. Hooldaja toetab hoolealaust tema õiguste teostamisel ja kohustuste täitmisel ja jälgib, et hoolealusele ei tekitataks kahju ja keegi ei kasutaks teda ära. Selle seaduse järgi võib hooldaja anda kirjaliku nõusoleku teatud tehinguteks näiteks, et hoolealune võiks ise kasutada oma töötasu. Erinevus on Eestiga selles, et eestkostega tegeleb seal riigis mitte kohus vaid § 6 järgi eestkoste- ja hooldusasutus (edaspidi asutus) milleks võib olla linnavalitsuse juures asuv osakond või täidab neid ülesandeid sotsiaalosakond. Sama seaduse § 11 järgi valib eestkostja või hooldaja asutus ise, kellega sõlmitakse § 14 järgi tähtajaline leping. Näiteks

kui vanemad peavad kusagile kaugemale kauemaks tööle minema, siis seatakse ka lapsele eestkostja § 13 järgi. Eestkostjale võib § 16 järgi isegi tasu maksta eestkostetava varast ja riigi eelarve vahendite arvelt, see ei ole küll palk vaid hüvitatakse lihtsalt kulutused. Sarnaselt Eestile on ka Venemaal järelevalve süsteem, nimelt eestkoste ja hoolekande seaduse § 25 järgi peab eestkostjaks või hooldajaks saades tegema lapse kohta varade ülevaate ja esitama aruande kord aastas koos arvete, kviitungite ja maksekorraldustega. Lisaks jälgib asutus lapse käekäiku külaskäike tehes. Külaskäike peab käima vähemalt kord esimese kuu jooksul, aastas vähemalt kord kvartalis ja hiljem iga poole aasta tagant.

Venemaa perekonnakoodeksi (Семейный кодекс Российской Федерации, 1995) § 155² järgi ei määrata lapsele eestkostjat või hooldajat kui ta on lastekodus või mõnel muul riiklikul ülalpidamisel. Sellisel juhul täidab neid ülesandeid asutus, kus laps viibib. Samas peab Vene riik andmebaasi vanemliku hoolitsuseta jäänud laste kohta. Andmebaas sisaldab lapse nime, sünniaega ja kohta, hoolitsuseta jäämise põhjust, välimuse kirjeldust, tervisliku seisundit, arengut, iseloomuomadusi jne. Samuti on seal andmed isikute kohta kes soovivad perre last, kellelt on vanemlikud õigused ära võetud ja lapsendajate kohta kellele on tühistatud lapsendamise otsus süülise käitumise tõttu. (Федеральный закон о государственном банке данных о детях, оставшихся без попечения родителей. 2001, § 1)

Королева (2017, lk 49–52) pööras tähelepanu järgmistele asjaoludele Venemaal:

- lapsed, kes on lepinguga eestkostel, nende õigused on paremini reguleeritud kui riiklikul ülalpidamisel olevate laste omad;
- juhused, kus eestkostja või hooldaja kuritarvitab oma õiguseid eestkostetava vara või isikuhoolduse täitmise suhtes ei ole harvad;
- eestkoste- ja hoolekandeadustuse volituste üleandmine ei ole piisavalt reguleeritud ja võib soodustada korruptsiooni, tuleks selgemini sõnastada, kellele järelevalveõigused antakse;
- seadusega võiks ette näha eestkostja, hooldaja ja riikliku ülalpidamisasutuse kohustuse hüvitada lapsele põhjustatud moraalne kahju;
- puuduvad andmed, kuidas välja selgitada noored alla 16–aastased mitteabiellunud lapsevanemad ja kuidas korraldada nende laste üle eestkostet.

Giertz (2018, lk 256–265) oma uuringus leidis, et Rootsi võib küll olla puuetega inimeste sotsiaaltöös üks juhtivatest riikidest, kuid piiratud eestkoste seadusandlus vajaks ebaselguse tõttu muutmist. Uuringus selgus, et seal vastutavad eestkostjad pigem rahalise vara eest ja eeldatakse kord aastas aru andmist selle kohta. Rootsis on kolm eestkoste vormi ehk esimene on usaldusisik (*förmyndare*), siis piiratud eestkostja (*god man*) ja täies ulatuses eestkostja (*förvaltare*). Alla 18-aastastele otsustab eeskoste vormi Ringkonnakohus. Eestkostetav peab heaks kiitma tehtavad otsused ja nõustuma sellega, kes tema eest otsuseid teha võib. Nõusolekut ei pea olema sellisel juhul, kui Ringkonnakohus tunnistab isiku teovõimetuks ja annab õiguse teha otsuseid eestkostjal ise. Kõige sagemini esineb riigis piiratud eestkostja vormi, millega ei mõjutata isiku teovõimet ja otsustusõigused säilivad. Piiratud eestkostja olemasolu ei takista kliendil ise otsuseid ja oste teha ja see tekitab igapäevaseid konflikte rahaasjade kasutusel.

Saksamaa tsiviilseaduse (Bürgerliches Gesetzbuch [BGB], 2002) § 1836 järgi tehakse seal riigis eestkostet tasuta, erandiks on kui kohus määrab tasu. Samuti § 1804 järgi ei tohi eestkostja teha kingitusi eestkostetava arvelt, välja arvatud näiteks sugulastele pere rahu hoidmiseks sünnipäevadel. Sarnaselt Eestiga peab Saksamaal BGB § 1802 järgi esitama eestkostja Perekonnohtule vara nimekirja eestkostetava vara kohta. Erinevus Eestiga on selles, et kui esitatud nimekiri ei ole piisav võib kohus kaasata nimekirja koostamise pädeva asutuse või ametniku, näiteks notari. BGB § 1837 järgi teeb Perekonnakohus järelevalvet eestkostjate tegevuse üle. Järelevalve käigus on kohustuseks nõustada eestkostjaid, jälgida eelkõige eestkostja ja eestkostetava vaheliste kontaktide täitmist. Korralduste täitmiseks võib määrata eestkostjale ka sunniraha. Perekonnohtule tuleb esitada iga aastasel § 1840 järgi aruanne, milles tuleb esitada arved ning dokumendid vara kasutuse kohta ja teave isiklike kontaktide olemasolu kohta. Peale esmase aruande esitamist võib kohus määrata aastaaruande koostamise ja esitamise pikemaks perioodiks kuni kolm aastat. Perekonnakohus kontrollib aruannet sisuliselt ja § 1841 alusel peab tulud ja kulud olema selgelt põhjendatud ning läbinähtavalt tehtud, vastasel juhul tuleb esitada kviitungid.

Läti Vabariigi Riigikontroll (Latvijas Republikas Valsts kontrole, 2019, lk 13–14) analüüsis laste õiguste kaitset Lätis ning leiti, et oluline on vanema hoolitsuseta lapsel elada koos eestkostjaga, hooldajaga või kasupere juures. Lastekodu peaks olema kõige

viimasem variant. Tuvastati, et 79% omavalitsustest ei tegele laste puhul ennetustööga ning kui abi vajavat last märgatakse, siis sekkumine võtab liiga kaua aega. Paljudes orbudekohtutes ei otsita lastele eestkostjat ega pere mudeli järgi elamiseks viisi, vaid paigutatakse kohe elama lastekodusse. Tihti ei arvestata laste vajadustega, eraldatakse nad õdedest ja vendadest ning paigutatakse elama liiga kaugemale oma päritolu kodust. Silina (2020, lk 48) oma uuringus tõi välja asjaolu, et vanemlike hoolitsuseta laste õiguste kaitse ei ole Lätis tõhus. Hoolekandeesutustes viibivatel lastel puudub eestkoste. Hooldusõigus on üle antud vaeste kohtule mis omakorda on riigi asutus ja asukohalt lastele liiga kaugel. Puuduvad õigusnormid reguleerimaks väljaspool pere kasvavate laste hooldust ja nende õiguste kaitset.

Sabreen (2021, lk 123–129, 137) on uurinud eestkostet Islami usus ning leidis, et seal on kaks eestkoste vormi. Üks on vara eestkoste ja teine on isiku eestkoste. Eestkostjate reeglid on tuletatud Allahi salmidest. Reeglites peetakse kinni laste heaolu ja õiguste kaitset kui nad on alaealised ning ei ole veel teovõimelised. Islami seaduses on vara eestkoste õigus lapse isal, emal võim vara üle puudub. Eestkoste on isikutele, kes on teovõimetus täisealised või alla 17-aastased alaealised. Peale isa, on õigus lapse eestkostjaks olla vanaisal või testamendijärgsel eestkostjal. Testamendijärgse eestkostja saab määrata isa või vanaisa ja vallaslapse puhul kohtunik. Isa võib määrata isegi järelvaataja, kes kontrollib testamendijärgset eestkostjat. Eestkostjaks saab ainult täieliku teovõimega inimene olla. Eestkostjal peab olema eestkostetavaga sama religioon. Eestkostja peab olema aus, küps ja usaldusväärne. Kogukonnas peab olema eestkostjal hea maine. Vara eestkoste reguleerib alaealise õigusi oma varaga tehinguid teha. Enne seitsme aastaseks saamist ei tohi laps ise tehinguid teha. Peale seda on lapsel õigus sõlmida tehinguid ning küpsuse kasvades eestkostja volitusi piiratakse järk-järgult. Eestkostja võib endale tasu võtta eestkostetava arvelt, kui ta on vaene. Tasu võtta ei või kui eestkostja on heal järjel.

Eestkoste süsteem erinevates riikides on korraldatud erinevustega kuid eesmärk on kõigil kaitsta eestkostetava õiguseid ja huve. Eestkostjad on kohustatud andma ülevaadet oma ülesannete täitmise kohta aruandega paljudes riikides. Riigid tegelevad sellega, et parendada eestkoste süsteemi. Süsteemi parendus on oluline, et oleks eestkostetava õigused paremini kaitstud.

2. UURING EESTKOSTE JÄRELEVALVE TEOSTAMISE KOHTA KOHTU POOLT

2.1 Ülevaade Pärnu maakohtu tegevusest

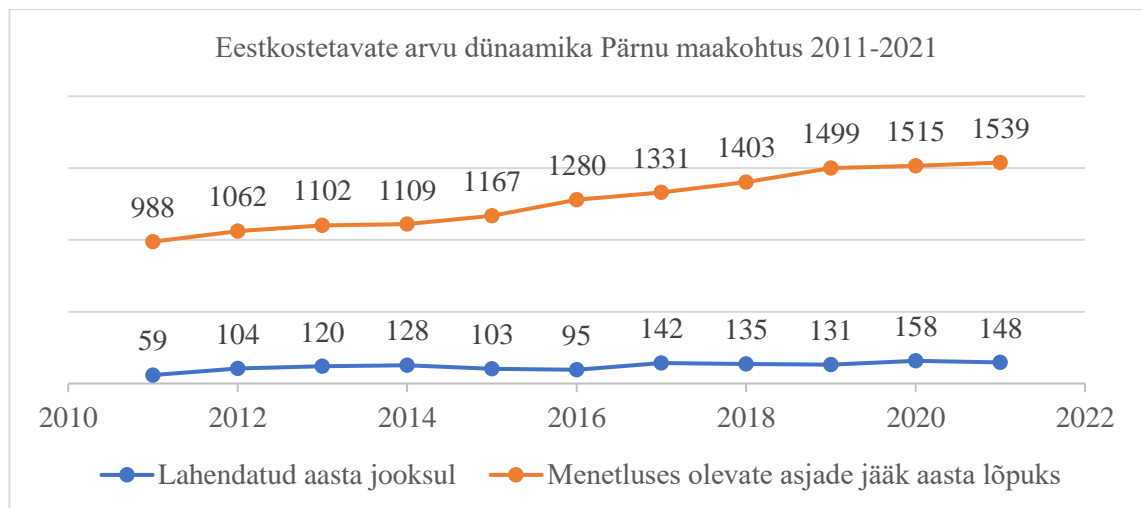
Kohtu näol on tegemist asutusega, mis tegeleb inimeste vaheliste arusaamatuste lahendamistega. Kohtus määratakse õiglane karistus neile, kes on seadusi rikkunud. Samas on kohus erapooletult inimeste õiguste kaitseks.

Eestis on kohtusüsteem kolme astmeline. Esimene aste koosneb halduskohtutest ja maakohutest. Teine aste on ringkonnakohtud ning viimane kolmas aste on riigikohus. Maakohutuid on Eestis neli ja üks neist on Pärnu maakohus. Maakohut juhib kohtu esimees ja kohtudirektor. Pärnu maakohu alla kuulub ka maksekäsuosakond, seal lahendatakse maksekäsu kiirmenetluse avaldusi. Kõik kohtud kannavad ühtseid väärtusi riigis milleks on asjatundlikkus, usaldusväärsus ning sõltumatus. (Eesti kohtud, s. a.-b)

Pärnu maakohutus on kokku viis kohtumaja ja tööpiirkonnaks on Pärnu, Saare, Rapla, Järva, Lääne ja Hiiu maakond. Kokku töötab piirkonnas 21 kohtunik. Igas kohtumajas tegutseb omakorda juhina üks seal töötav kohtunik. (Eesti kohtud. s. a.-d)

Esimese astme kohtuna lahendab Pärnu maakohus enda piirkonnas olevaid tsiviilasju, väärteoasju ja kriminaalasju. Tsiviilasjadeks on need menetlused, mis kuuluvad tsiviilmenetluse seadustiku järgi lahendamiseks. Nendeks on näiteks isikutevahelised vaidlused, isikute õigused, eraõigussuhted, perekonnaõigussuhted jne (Eesti kohtud, s. a.-c). Tsiviilasjadena lahendab kohus eestkoste määramisi ja teostab eestkostjate tegevuse üle järelevalvet. Pärnu maakohutus teostavad ametnikud järelevalvet Pärnu kohtumajas ja kõik järelevalve toimikud asuvad seal.

Eestkostel olevate inimeste arv aastate lõikes Pärnu maakohtus on kasvanud. 2021 aasta lõpu seisuga oli Pärnu maakohtus 1539 menetluses olevat eestkoste järelevalve asja ja sama aasta jooksul lõpetati 148 järelevalve menetlust. Eestkostetavate arvu dünaamikat Pärnu maakohtus ilmestab joonis 1. Joonisel on kajastatud iga aasta kohta eraldi aasta lõpu seisuga menetluses olevate asjade ja aasta jooksul lõpetatud asjade arv eraldi. (Pärnu maakohus, e-kiri, 18.01.2022)



Joonis 1. Eestkostetavate arvu dünaamika Pärnu maakohtus aastate kaupa. Allikas: Pärnu maakohus, e-kiri 18.01.2022

Eestkostjateks on määratud sagedamini kohalik omavalitsus kui füüsiline isik. Paljudel kohaliku omavalitsuse töötajatel on liiga palju eestkostetavaid korruga, kellega ta peab tegelema. Näiteks Saaremaa vallas ühel spetsialistil on kokku 87 eestkostetavat. (Sotsiaalministeerium, e-kiri, 03.01.2022)

Selleks, et kohus saaks eestkostjale määratud ülesannete täitmist kontrollida, on PKS (2009) § 194 sätestatud kohustus, et eestkostja esitab kord aastas aruande. Aruanded säilitatakse järelevalve menetluse toimikus. Et aruande esitamine oleks eestkostjale lihtsam ja kohus saaks põhilistele küsimustele vastused, on välja töötatud aruande vorm. Aruande vorm on kõikidele eestkostjatele kättesaadav kohtute kodulehel (<http://www.kohus.ee>). Samuti on eelpool toodud lehel lisaks vormile olemas ka aruande täitmise juhend (Eesti kohtud, s. a.-a). Aruandes on lahtrid, kus tuleb ära märkida eestkostetava vara, kontod, viibimise koht, kohustused, tehtud kulud ning eestkostja

ülesannete täitmine. Järelevalvetoimikute põhiliseks sisuks on eestkostjate esitatud aruanded, konto väljavõtted ning kohtumäärused, mille alusel eestkostja ülesandeid kontrollitakse.

2.2 Uuringu metoodika ja valimi kirjeldus

Uurimistöö viiakse läbi kvalitatiivsel meetodil, kuna eesmärk on mõista järelevalve töö sisu, avastada uusi asjaolusid ja kirjeldada tegelikkust (Õunapuu, 2014, lk 57). Andmeid kogutakse ja analüüsitakse Pärnu Maakohtu eestkoste järelevalvemenetluste kohtutoimikute vaatluste kaudu. Andmekogumise viisiks kasutatakse just dokumentide uurimise meetodi, et saada teemast otsene ja detailirohke ülevaade (Laherand, 2010, lk 24).

Kohtu toimikud annavad kõige täpsemalt ülevaate eestkoste järelevalve töö sisust, kuna need sisaldavad eestkostjate poolt esitatud iga aastaseid aruandeid ja kohtu tööd nendega. Dokumentide analüüsimise meetod annab hea võimaluse muutuste ja arengu jälgimiseks (Bowen, 2009, lk 30). Samuti on dokumentide analüüsil palju eelised. Näiteks info saamiseks ei ole vaja tülitada uuritavaid ja toimikud sisaldavad andmeid, mida on nende kogumisel peetud oluliseks ning uurija saab nendega tööd teha endale sobival ajal (Laherand, 2010, lk 259). Kohtu poolt järelevalve töö raames on sekundaarandmed eestkostja tegevuse üle toimikusse juba kogutud aastatega ja uurija saab neid analüüsida just nii põhjalikult ja sisukalt kui uurimistööks vajalik on. Kohtutoimikuid uurides saab kõige paremini ja lihtsamal moel ajalise ülevaate selle kohta, kuidas eestkostja oma ülesandeid iga aastaselt täitnud on ning kas ta on vajanud abi oma ülesannete teostamiseks. Samuti nähtub, kuidas on kohus järelevalve käigus eestkostetava õigusi ja huve kaitsnud.

Uuring viidi läbi ajavahemikus 01.03.2022–31.03.2022. Eelnevalt küsiti Pärnu Maakohtu esimehelt luba kohtu eestkoste järelevalve toimikutega tutvumiseks ja uuringu läbiviimiseks. Siis leiti teemad ehk analüüsi elemendid, mida järelevalvetoimikutes uurida. Analüüsi elemendid tulenevad töö eesmärgist, uurimisküsimusest ning teoreetilises osas kirjeldatud teemadest. Analüüsi elementidest koostati teooria põhjal küsimused, millele toimikutest vastust otsida (vt lisa 1). Elemendid grupeeriti järgmistesse kategooriatesse:

- Kohaliku omavalitsuse osalus eestkoste järelevalves.
- Eestkostja õiguste ja kohustuste täitmine.
- Kohtu ülesanded järelevalve menetluses.

Uurimistööd tehes arvestati teema konfidentsiaalsust ja uurimistulemusi kajastatakse selliselt, et ükski kohtuasi ega isikuandmed ei oleks identifitseeritavad. Selleks, et dokumendianalüüs oleks tõendipõhine, kodeeritakse kõik kohtutoimikud nende uurimise järjekorra numbriteks (näiteks toimik number 1 jne) ja tulemuste sõnastamisel kasutatakse neid numbreid (Õunapuu, 2014, lk 178). Päril nimed asendatakse samuti ainult eestkostetavaks ja eestkostjaks, lastekaitsetöötaja, kohalik omavalitsus jms. Nii ei ole võimalik ühtegi kohtuasja identifitseerida ja sellega kaitstakse konfidentsiaalse teabe mitteavaldamist. Uurimistulemusi kajastatakse täisealise ja alaealise eestkoste puhul eraldi, et saada hea ülevaade selle kohta kas järelevalve töös on selles osas erisusi. Töö autor jäädvustab enda valdusesse uuritud toimikute koodid ja toimikust saadud vastused küsimustele Excel tabeli vormis.

Uuringus kasutati juhuslikku valikut, et oleks kõigil sihtrühmas olevatel toimikutel võimalus valituks saada. Samuti aitab juhuslik valik vältida sisu kallutatust (Laherand, 2010, lk 66–67). Valimi valikul kasutati Exceli juhuslike arvude funktsiooni *randbetween* abi (Õunapuu, 2014, lk 140). Pärnu Maakohtus on kokku üle 1500 järelevalvemenetluse. Töö autor leidis, et kuna toimikud on mahukad ja sisaldavad mitme aasta aruandeid siis valimi suurus selgus uuringu tegemise käigus. Suurus on pigem väike, et minna teemaga süvitsi. Miinimum-arvuna ülevaate saamiseks seadis töö autor algselt sihi vaadata läbi vähemalt seitse täisealise ja sama arv alaealise järelevalve toimikut. Valimi suurus oli seotud sellega, millised andmed jooksvalt toimikutest avastati, et saada adekvaatne vastus esitatud uurimisküsimusele. Kui uusi teemasid ja andmeid enam ei lisandunud oli valimi valik lõppenud. Täisealiste isikute eestkoste toimikuid uurides selgus peale viienda toimiku analüüsimist, et vastused hakkavad korduma ja ülevaade kohtu ja eestkostja tegevusest menetlustes oli selge. Töö autor uuris veel kaks toimikut ning kuulutas valiku lõppenuks. Alaealiste puhul jäi valimisse kokku seitse toimikut, seitsmendat toimikut uurides sai töö autor andmetest piisavalt selge ülevaade ja kuulutas uuringu valimi lõppenuks. Uuringus ei peetud vajalikuks teha lisaks dokumentide uurimisele ka ekspert

intervjuu. Töö autor leidis, et intervjuu ei anna tööle juurde lisaväärtust, sest uurimisküsimusele leiti vastus dokumentide uurimise meetodil (Õunapuu, 2014, lk 170).

Selleks, et teha usaldusväärseid järeldusi kasutati toimikute analüüsimisel kvalitatiivset sisuanalüüsi meetodit, et keskenduda teksti sisule ja selle tõlgendamisele (Laherand, 2008, lk 290). Andmete analüüsimine ja kogumine toimus paralleelselt. Andmed kodeeriti ja kategoriseeriti vastavalt uurimuse eesmärkidest. Andmete analüüsimisel loeti neid põhjalikult ja mitmekordselt läbi, uuriti nende varieeruvust, leides sarnasusi/erinevusi ning vastavust uurimistöö teooriaosaga (Õunapuu, 2014, lk 183).

Uurimistöö tulemusena saadakse selge ülevaade eestkoste järelevalve töö sisust ja vastus esitatud uurimisküsimusele. Saadud järelduste alusel tehakse ettepanek Pärnu Maakohtule eestkoste järelevalve töö efektiivsemaks korraldamiseks.

2.3 Uurimistulemused ning analüüs

2.3.1 Kohaliku omavalitsuse osalus eestkoste järelevalves

Järgnevalt antakse ülevaade sellest, millisel moel eestkostja on teinud koostööd kohaliku omavalitsusega (edaspidi KOV) ja teiste spetsialistidega, et eestkostetavat parimal moel abistada. Töö autor annab ülevaate, kuidas KOV koostöös kohtuga kogub teavet perekondade olukorra ja vajaduste kohta.

Eestkoste järelevalve toimikute vaatluste puhul oli näha, et koostööd kõik eestkostjad KOVga ei tee või ei peeta seda vajalikuks aruandes märkida. Toimikus 2 oli näha, et kui KOV tegi eestkostetava perekonda koduvisiiti kohtu palvel, siis eestkostja tegi temaga koostööd. Eelnevalt andmed koostöö kohta selles menetluses puuduvad. Eestkostja ise KOVlt abi küsinud ei ole. Valimisse jäänud menetluste puhul oli üks eestkostja (toimik 3), kes on kasutanud KOV abi vara nimekirja esitamisel ja aruannete koostamisel ning selle edastamisel kohtule. Samuti oli üks eestkostja, kes oli ühel aastal kasutanud KOV abi aruande edastamisel kohtule (toimik 10). Kuue menetluse (toimik 3, 4, 5, 6, 8 ja 12) puhul ei saanud koostööd hinnata, sest KOV oli ise eestkostjaks. Toimikus 7 oli algselt eestkostjaks nii isikuhoolduse kui ka varahoolduse puhul füüsiline isik. KOVga koostöö tegemist nimetatud toimikus näha ei olnud. Kui varahoolduse ülesanded selles menetluses anti kohtumäärusega üle hiljem KOVle, oli selgelt näha eestkostjate

omavahelist koostööd. Toimikus 13 oli algselt eestkostjaks KOV ja hiljem on määratud eestkostjaks füüsilisest isik. KOVi eestkoste ajal viibis laps perekonnas hooldamisel lepingu alusel, kelle perevanem siis alaealise eestkostjaks soovis hakata. Kohtumääruses on nende omavahelist koostööd märgata kuid järelevalve menetluse enda raames koostööd kirjas ei ole. Toimiku 11 puhul oli näha, et KOV on ise ühendust võtnud füüsilisest isikust eestkostjaga, laste õiguste kaitseks, kuid eestkostja ei ole KOVi korraldusi täitnud. Selles menetluses KOV on teatega pöördunud kohtu poole.

Nii alaealiste kui ka täisealiste järelevalve toimikute (toimikud 1, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13 ja 14) puhul oli näha eestkostja koostööd teiste spetsialistidega. Kui eestkostetav viibib hooldekodus, siis suheldakse hooldekodu personaliga, kelle kaudu saab ülevaate eestkostetava vajadustest (toimikud 1, 5 ja 6). Samuti oli näha hooldekodu külastamist ja eestkostetavaga kohtumist toimikus 1. Alaealiste järelevalve toimikutes oli näha eestkostja koostööd spetsialistidega, kus laps teenusel viibib (toimik 8, 12 ja 14). Koduteenusel viibides teeb eestkostja koostööd koduteenuse osutajaga toimikus 4. Koostööd oli näha ka eestkostjatel arstidega (toimikud 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12 ja 13), psühhiaatriaga (toimik 7), psühholoogiga (toimik 9), kooliga (toimik 12), lasteaiaga (toimik 13), tegevusjuhendajaga (toimik 6), töötukassaga ning rehabilitatsioonimeeskonnaga (toimikud 6 ja 13).

Toimikutes 2 ja 3 ei tulnud välja eestkostja suhtlust teiste spetsialistidega kuid kohtu järelevalvet tegeva ametnikuga oli suhtlus olemas. Toimikus 7 ei teinud eestkostja koostööd ka kohtu ametnikega. Selles menetluses edastati kohtust palju nõudekirju eestkostjale tavaposti kui ka tähitud kirjaga allkirja vastu. Pidevatele nõudmistele eestkostja ei vastanud ning kirjas olevatele aruande puudustele tähelepanu ei pööranud. Enamuste menetluste puhul (toimikud 1, 2, 3, 6, 8, 9, 10, 14) oli selgelt näha eestkostjate koostööd kohtu ametnikuga, kes järelevalvet teostas. Kirjadele ja kõnedele vastati ning antud juhistele pöörati edaspidi suurt tähelepanu. Toimikus 4, 5, 11, 12 ja 13 ei olnud näha koostööd järelevalve ametnikega. Koostöö puudumine võis olla antud menetlustes põhjendatud asjaolust, et eestkostja oli oma aruandeid esitanud korrektselt ja ülesannete täitmisel ei esinenud nähtavaid puudusi. Toimiku 11 puhul ei teinud eestkostja kohtuga meelsasti koostööd. Järelevalve ametnik oli edastanud iga aasta korduvalt nõudekirju aruande esitamiseks eestkostjale ja alles teise või kolmanda kirja peale ta aruande esitas.

Kui KOV ise on eestkostjaks täisealisele või alaealisele isikule, siis koostööd kohtuga eraldi märgata ei ole (toimikud 4, 5, 12, 13 ja 14). Erisus on siis, kui füüsiline isik on eestkostjaks. Kohus on ise kaasanud KOVi järelevalve menetlusse selliselt, et probleemsed aruanded on arvamuse ja abi saamiseks edastatud KOVle nii alaealiste kui ka täisealiste menetluste puhul (toimikud 2, 6, 7, 10, 11). Toimikus 6 teeb eestkostetav väga palju kirju ja kaebusi kohtule, mille lahendamiseks ja sisu kontrollimiseks on kaastatud kohtu poolt KOV, kes on isikule ka eestkostjaks. Nimetatud menetluses teeb KOV kohtuga pidevat koostööd eestkostetava kirjade sisu lahendamiseks. Toimikutes 7 ja 10 oli näha, et esimesed eestkostja aruanded on edastatud lihtsalt teadmiseks KOVle ja vastust ega koostööd märgata ei ole. Toimikus 7 on järgmisel aastal edastatud kohtu poolt aruanne koos nõudekirjaga, et eestkostetasutus aitaks selgitada eestkostjale tema ülesandeid ja kohustusi. Selle menetluse puhul ei teinud eestkostja kohtuga koostööd. Peale nõudekirja edastamist tagasiside küsimise näol on näha, et KOV on teinud koostööd ja edastanud kohtule sisuka arvamuse. Sama tegutsemist on näha toimikus 2, kus kohus on edastanud koos eestkostja rikkumisega oleva aruande arvamuse andmiseks KOVle. Kohus küsib arvamust, kas eestkostja saab oma ametis jätkata. KOV tehes kodukülastust veendus, et eestkostja siiralt kahetseb rikkumise toime panemist. KOV avaldas arvamust kohtule selles menetluses, et kui eestkostja uusi rikkumisi toime ei pane, saab ta oma ülesannete täitmisega jätkata. Toimiku 2 põhjal oli selgelt näha, et kui KOV ja kohus teevad koostööd omavahel, täidab eestkostja oma ülesandeid ja kohustusi edaspidi täpsemalt. Toimikus 11 edastab kohus aruande täiendava info saamiseks KOVle, kus esmaseks vastuseks KOV teatab kohtule, et perega on kokkupuude olnud ja eestkostja teeb vajadusel koostööd KOVga. Samas, järgmisel aruande aastal, teeb KOV kohtule teate, mis sisaldab infot eestkostja puudlikust elukorraldusest alaealise eestkostetava suhtes, majanduslikku toimetulematust ja segaseid pere suhteid. KOV on selles menetluses suunanud pere igapäevase toimetuleku toetamiseks toetavale teenusele.

Täisealiste ja alaealiste järelevalve menetluste puhul on näha asjaolu, et kui eestkostja on toime pannud rikkumise või ei täida oma ülesandeid õigeaegselt ja korrektselt, siis kohus kaasab menetlusse arvamuse andmiseks ja eestkostja abistamiseks KOVi. Nende osalus järelevalve menetlustes on oluliselt märgata. Kui eestkostja on teinud koostööd KOVga siis on näha, et ta on saanud juhendamist ja selgust oma ülesannete täitmisel ning aruanded on täidetud sisukamalt. Eestkostjad ise KOVlt enamus abi ei otsi või ei vajata

seda. Samuti ei olnud näha üheski toimikus asjaolu, et KOV ise küsiks kohtult andmeid oma piirkonnas elavate eestkostetavate või eestkostjate käekäigu kohta. Toimikutes ei olnud KOVi poolt kohtule edastatud teateid võimalike ohumärkide kohta eestkostjate ülesannete täitmisel. Reageerimine toimus KOVi poolt siis, kui kohus oli juba perele tähelepanu pööranud ja aruanded edastanud. Koostööd eestkostjatel erinevate spetsialistidega on märgata, et eestkostetavat parimal moel abistada. Toimikuid uurides oli näha, et alaealiste ja täisealiste menetluste puhul ei olnud kohtu tegutsemises järelevalve raames erisusi koostöös KOVga. Mõlema puhul algatatakse kohtu poolt koostöö sarnastel alustel kui eestkostja vajab abi või eestkostja ülesannete täitmine vajab selgust. Koostöö tulemuseks on näha menetlustes, et eestkostjad ei ole algselt väga hästi saanud aru oma ülesannete ja kohustuste ulatusest. Kohus koostöös KOVga on saanud eestkostjatele nende ülesandeid selgemaks teha. Selline kohtu ja KOVi koostöö aitab tagada paremal moel eestkostetava õiguste ja huvide kaitse. KOV saab kontrollida aruandes esitatud andmeid, tehes koduviisiite. Samuti saab KOV kohtu kaudu saabunud aruannetest ülevaate oma piirkonna elanikest ja märgata nende kaudu eestkostetava abivajadust mõne teenuse või toe näol.

2.3.2 Eestkostja õiguste ja kohustuste täitmine

Siin osas antakse ülevaade sellest, kuidas eestkostja on täitnud oma õigusi ja kohustusi, mis temale kohtumäärusega antud on. Töö autori sooviks oli saada ülevaade, mil moel eestkoste määramine ja selle järelevalve menetlus on taganud ajaga eestkostetavale turvalise heaolu.

Kõikidele täisealistele isikutele määratud eestkostjatele oli kohtumääruses ära märgitud tema õigused ja kohustused (toimikud 1, 2, 3, 4, 5, 6 ja 7). Oli kirjas täpne kuupäev, millal tuleb esitada vara nimekiri ja iga aastane aruanne kohtule. Samuti oli välja toodud asjaolu, et eestkostja oma vara peab eestkostetava varast hoidma eraldi. Alaealistele määratud eestkostjatel ei olnud nelja menetluse puhul määruses märgitud ära vara nimekirja ja aruande esitamise kohustust ja selle kuupäeva (toimikud 8, 10, 11 ja 13). Toimiku 13 puhul kui füüsiline isik on määratud hiljem eestkostjaks, siis on kohtumääruses olemas ka märke aruande esitamise kohta ja eestkostja täidab määrust õigeaegselt. Menetluste puhul milles märget määruses ei ole, on selgelt näha, et kohus peab aruannet nõudekirjaga

ise nõudma. Alaealiste järelevalve toimikus 10 ja 11 näeb igal aastal kohus korduvalt vaeva sellega, et eestkostjalt aruanne saada. Edastatakse nõudekirju allkirja vastu ja selgitatakse kohustusi kirjalikult kui ka telefoni teel aasta jooksul korduvalt.

Täisealiste eestkostetavate puhul oli neljas menetluses eestkostja oma kohustusi täitnud õigeaegselt ja puudusteta aruande esitamise kohapealt (toimikud 3, 4, 5 ja 6). Toimikus 1 ei esitanud eestkostja esimest aruannet õigeaegselt, kohus on teinud esitamiseks nõudekirja. Aruanne saabus selles menetluses ilma eestkostetava konto väljavõtteta. Kohus tegi ise pankadesse päringu. Teisel aastal ei esitanud samuti eestkostja aruannet vabatahtlikult õigeaegselt kuid esitatud aruandele oli lisatud konto väljavõte. Kolmas aruanne oli esitatud juba ilma kohtu nõudmiseta kuid väikse hilinemisega. Aruannete esitamist on toimikus 1 pidanud kohus korduvalt kirjaga eestkostjalt nõudma ja on esinenud rikkumisi vara kasutuses. Toimikus 2 olid küll aruanded ja konto väljavõtted esitatud õigeaegselt kuid esines rikkumisi tehingute tegemisel eestkostjal enda kasuks. Toimikus 7 hoiab samuti eestkostja vara eraldi kuid selle kasutus ei ole läbipaistev. Samuti ei esita eestkostja aruandeid õigeaegselt ja ei reageeri kohtu nõudekirjadele ega ettekirjutustele. Hiljem kui KOV määratakse selles menetluses varahoolduse osas eestkostjaks, saabuvad aruanded õigeaegselt ja ei ole rikkumisi. Töö autor märkas asjaolu, et kui kohtumääruses on eestkostjale aruande esitamiseks antud kindel kuupäev, täidab ta seda nõuet paremini.

Täisealiste eestkostetavate järelevalve toimikutes 3, 4, 5 ja 6 on hoitud eestkostetava vara eraldi ehk eestkostetava sissetulek laekus tema enda kontole ja sealt tehti vajaminevad ostud eestkostetava tarbeks. Toimikus 6 oli määruses ära märgitud ka taskuraha kasutuse ulatus eestkostetavale iseseisvaks kasutuseks. Eestkostja on täitnud seda märke, ulatust ei ole kuritarvitatud ja eestkostja võimalusel peab selle kohta ka ülevaadet. Alaealiste eestkostetavate menetluste puhul oli samuti märgata, et eestkostja hoiab oma vara eraldi eestkostetava varast (toimikud 8, 9, 11, 12, 13 ja 14). Toimikus 10 ei olnud vara eraldi hoidmise kohustust eraldi määruses märgitud ja kohus on seda eestkostjalt kirjaga nõudnud. Edaspidi on eestkostja seda kohustust täitnud. Toimikus 11 laekub eestkostetava sissetulek küll eraldi eestkostetava nimelise kontole kuid tuvastati järelevalve menetluse käigus, et alaealise eestkostetava kontot on kasutanud tema hooldusõiguseta vanem. Tehtud tehingud kontol ei ole kõik eestkostetava huvides. Kohus

on eestkostetava õiguste kaitseks selles osas sekkunud ja korraldanud eestkostetava ärakuulamise. Ärakuulamisel eestkostja selgitab, et ei teadnud kohustust oma raha hoida eraldi eestkostetava rahast. Eestkostja sai aru oma rikkumisest ja lubab end parandada. Sama asjaolu on tuvastatud ka täisealiste eestkostetavate toimikutes 1, 2, ja 7. Nendes hoitakse ka eestkostetava sissetulekut lahus eestkostja omast ehk sissetulek laekub eestkostetava nimelisele kontole, kuid raha kasutus ei ole olnud korrektne. Töö autor märkab asjaolu, et kui eestkostja hoiab eestkostetava sissetulekut eraldi enda rahadest, aitab see tuvastada eestkostetava vara võimaliku väärkastust ja kaitsta eestkostetava huve.

Kõikides uuritud täisealiste eestkoste järelevalve toimikutes oli näha eestkoste määramise vajalikkust (toimikud 1, 2, 3, 4, 5, 6 ja 7). Eestkostet oli vaja määrata neile kõigile selleks, et tagada igapäevaeluga toimetulek ja vajalik ravi ning teenuste saamine. Samuti oli näha kõigis täisealiste eestkostetavate menetlustes, et järelevalve jooksul on tagatud vajalik ravi ja teenused ning igapäevane abi vastavalt eestkostetava vajadusele eestkostja ülesannete täitmise kaudu. Paljudes menetlustes oli näha seda, kuidas varasemalt oli isik ise keeldunud abi vastu võtmast, haiguskriitika puudus ja teenust ei soovitud (toimik 4, 5, 6 ja 7). Toimikus 7 on kirjeldatud seda, et eelnevalt oli isik vägivaldne oma lähedaste suhtes, ei saanud aru oma tegudest ja vajab esindamist ravi tagamiseks. Eestkoste ajal on eestkostetav võtnud korralikult ravimeid ning vägivaldsust lähedaste suhtes enam ei esine. Samuti on paranenud eestkostetaval tänu eestkostja tegutsemisele rahaline toimetulek selles menetluses. Toimiku 1 ja 2 puhul on peale eestkoste määramist saadud kohtult nõusolek eestkostetava kinnisvara müügiks. Eestkostetavate sissetulek ei ole ära katnud nende kulutusi ravi ja teenuste saamiseks ning ise ei olnud eestkostetavad võimalised enam tehingute tegemiseks. Vara ülal pidamine, milles enam eestkostetavad sees ei elanud, oli neile lisa kohustuseks. Peale vara müüki on rahaline seis eestkostetavatel paranenud ja sellega seoses ka isikuhoolduse võimalused. Nimetatud toimikutes oli küll näha peale tehingu tegemist eestkostjate poolt raha väärkasutust enda kasuks, kuid kohtu sekkumisel raha tagastati eestkostetavate kontodele. Võib eeldada, et eestkoste määramine ning selle järelevalve on taganud eestkostetavale turvalise heaolu, sest väärkasutatud vara on tagastatud ja ülesandeid täidetakse edaspidi täie hoolsusega. Toimikutest oli ka näha, et kohtumäärustes on selgelt kirjas, et tehingutest saadud raha peab eestkostja hoidma eestkostetava kontol ja võib seda kasutada ainult eestkostetava tarbeks. Toimikus 1 jäi kõlrama asjaolu, et eestkostja arvas, mis see raha seal pangas ikka

seisab. Toimikus 2 on eestkostja avaldanud, et tal on häbi tehtud tehingu üle ja ta ei mõelnud üldse.

Samuti oli näha ka enamuste alaealiste eestkoste järelevalve toimikutes asjaolu, et eestkoste määramine on taganud eestkostetavale ajaga turvalise heaolu. Toimikutes 8, 9, 12, 13 ja 14 ei olnud nende bioloogilised vanemad/vanem võimeline pakkuma alaealisele turvalist elukeskkonda. Huvi oma lapse vastu oli nendes menetlustes vanematel puudulik. Läbi eestkostja tegutsemise on tagatud lastele arenguks vajalik hooldus ja stabiilsus. Toimikus 10 elas laps juba sündides eestkostja juures, kes on teda algusest peale kasvatanud. Eestkostet oli sel puhul vaja selleks, et oleks lapsel seaduslik esindaja. Otsesest heaolu suurenemist näha seetõttu ei ole. Kasvukeskkond oli lapsel sama, mis enne eestkoste määramist. Samuti on väga raske lapse heaolu suurenemist märgata toimikus 11. Selles menetluses on samuti lapse vanaema, kes hakkas eestkostjaks, hoolitsenud lapse heaolu eest juba sünnist saati. Järelevalve toimikus selgub aga asjaolu, et lapse hooldusõigusega vanem elab endiselt lapsega koos ning kasutab lapse pangakontot, kuhu laekub lapse sissetulek. Samuti on teatanud KOV, et eestkostja naabrid on kurtnud eestkostja ebaõigete kasvatusvõtete kohta ning on teada asjaolu, et eestkostja on majanduslikult raskustes. Kohus on alaealiste õiguste ja huvide kaitseks menetluses asjaoludele reageerinud ja korraldanud kahel korral eestkostja ärakuulamise. Eestkostja lubab selles menetluses ennast parandada. Väga selgelt on aga näha toimikus 9, kuidas eestkoste määramine on taganud alaealisele ajaga turvalise heaolu. Selles toimikus oli näha, et alaealise ema suri ja isa viibis kinnipidamisasutuses. Vanemad ei olnud võimelised pakkuma lapsele elukohta. Enne eestkoste määramist elas laps mustuses ja oli hooletusse jäetud. Kodus ei olnud toitu, vedelesid verised süstlad jne. Lapse eestkostjaks soovis hakata tema tädi, kes on pakkunud alaealisele turvalise ja perekeskse kasvukeskkonna. Lapsel olid saamata kõik vaktsiinid ja käigud arstile olid tegemata. Aruandes märgib eestkostja asjaolu, kuidas on tagatud eestkostja tegutsemise kaudu vaktsineerimine ja eestkostetava elu korraldus.

Täisealiste ja alaealiste eestkostetavate puhul on menetlustes selgelt näha, et eestkoste määramine on taganud eestkostetavale ajaga turvalise heaolu. Tänu eestkostjate tegutsemistele on makstud ära täisealiste eestkostetavate arved, saadud vajaliku ravi ning sõlmitud lepinguid teenuste saamiseks. Samuti on tehtud tehinguid eestkostetava eest,

mis on kasulik olnud eestkostetavale. Alaealistele on eestkoste määramine kindlustanud eestkostetavatele turvalise kasvukeskkonna. Enamjaolt eestkostjad täidavad neile määruuses märgitud ülesandeid ja kohustusi õigeaegselt ja korralikult. Kui kohtumääruuses on eestkostjale aruande esitamiseks antud kindel kuupäev, täidab ta seda nõuet paremini. Eestkostetavate sissetulekute eraldi hoidmine eestkostja kontost aitab tuvastada eestkosteava vara väärkasutust. Järelevalve menetluse raames tuvastatud eestkostja poolt tekitatud kahju eestkostetavatele on tagastatud ja eestkostjad on siiralt kahetsust avaldanud. Töö autor ei tuvastanud alaealiste ja täisealiste menetluste puhul erisusi eestkostja õiguste ja kohustuste täitmisel. Toimikutes oli märgata asjaolu, et kui füüsiline isik on eestkostjaks oma lähedasele inimesele, siis on sama oluline jälgida eestkostja ülesannete täitmist kui KOVist eestkostja puhul. Oli märgata toimikutes juhtumeid, kus lähedased olid oma õigusi ja kohustusi rikkunud. Kohtulik järelevalve on aidanud tuvastada eestkostetavate varade väärkasutust ning eestkostjad on oma eksimustes aru saanud ja edaspidi oma ülesandeid täitnud paremini.

2.3.3 Kohtu ülesanded järelevalve menetluses

Järgnevalt antakse ülevaade sellest, millised on kohtu ülesanded eestkoste järelevalve menetluste raames, mis aitavad kaitsta eestkostetava huve. Kuidas kohus reageerib siis, kui eestkostja tegevuses on näha riski- ning ohutegureid eestkostetava huvide kaitsel. Samuti antakse ülevaade sellest, kuidas eestkostjad on aru saanud aruande esitamise kohustusest ja oma ülesannete täitmisest.

Uurimistulemused näitasid, et kohus aruande saabumisel kontrollib eestkostja poolt esitatud andmete õigsust nii alaealiste kui täisealiste järelevalve toimikute puhul ühte moodi. Kontrollitakse igal aastal eestkostja aruannet ja eestkostetava pangakonto väljavõtet sisuliselt. Kui aruannet eestkostjad ei esita, teeb kohus nõudekirju või selgitab eestkostjale tema kohustust telefoni teel. Kõikides toimikutes oli näha, et tehakse kohtu poolt menetluse käigus päringuid registritesse ja pankadesse. Päringuid tehakse Maksu- ja Tolliametisse, Liiklusregistrisse, Sotsiaalkindlustusametisse, Kinnistusraamatusse ja erinevatesse pankadesse kontrollimaks eestkostetava sissetulekuid, kohustusi ja olemasolevat vara. Riske, mis eestkosteava huve eestkostja tegutsemise kaudu ohustaks ei ole tuvastatud täisealiste eestkostetavate toimikus 4 ja 5. Alaealiste puhul ei ole riske

tuvastatud toimikus 9, 12 ja 13. Toimikus 12 on eestkostja esitanud aruandega kaasa ka tõendina juhtumiplaani, mis näitab eestkostja ülesannete täitmist. Juhtumiplaanis on kirjeldatud, millised on olnud probleemid, ning kuidas on neid lahendatud.

Toimikus 1 ei esitanud eestkostja aruannet vabatahtlikult tähtaegselt, vaid kohus nõudis seda nõudekirjaga igal aastal. Aruandes märgitud andmete õigsust kohus kontrollis päringutega pank ja selgus, et eestkostja oli jätnud ühe konto kohtule aruandes märkimata. Eestkostja oli eestkostetava pangakontolt teinud suurtes summades ülekandeid endale ja oma õele. Kohus on selgitanud eestkostjale tema ülesandeid ja vara kasutust telefoni teel ja kirjalikult. Eestkostja ja tema õde tagastasid eestkostetavale tekitatud kahju. Järgmisel aastal oli eestkostja teinud eestkostetava kontolt endale laenu ja hiljem selle tagastanud. Kohus selgitas telefoni teel eestkostjale tehingute tegemise korda ja seda, et laenuhingud on ka keelatud. Eestkostjale selgitatud kahe esimese aasta jooksul korduvalt tema ülesandeid ja kohustusi nii telefoni vestluse kaudu kui kirja teel. Toimikus võis märgata, et aja jooksul on eestkostja enda käitumist eestkostetava vara suhtes parandanud.

Toimikus 2 oli samuti olukord, kus eestkostja peale eestkostetava vara müüki on teinud enda kasuks tehinguid eestkostetava arvelt. Kohus kaasas menetlusse koheselt KOVi kes tegi kodukülastuse ning veendus eestkostja sobivuses. KOViga võeti ühendust kohtu poolt kirja teel. Kohus korraldas ka kohtuistungile peale rikkumist, kus selgitas eestkostjale üle tema õigused ja kohustused üle. Samuti on näha telefoni vestlusi kohtu poolt eestkostjaga. Kirja teel on eestkostjale õiguste ja kohustuste selgitamist kohtu ametniku poolt. Kohus kohustas eestkostjat tagastama alusetult võetud summad eestkostetavale, mida eestkostja ka tegi. Järgmisel aruande aastal on uuesti näha seda, kuidas kohus on menetluse käigus selgitanud eestkostjale telefoni teel, kuidas aruannet täita ja vara kasutust näidata kohtule. Samuti on selgitatud isikuhooldamise kohta info märkimist aruandele ja konto väljavõtte esitamist koos aruandega.

Toimikus 3 on kohus hinnanud ennetavalt riski, sest kontrol on näha, et eestkostetava arvelt võetakse elamiseks vähe raha, seda pigem kogutakse. Järelevalvet teostav ametnik on teinud eestkostjale telefoni kõne ja selgitatud tasaarveldamise korda, ennetamaks eestkostetava vara kasutuse läbipaistvust.

Toimikus 6 oli kohtu tähelepanek eestkostjale selles, et hooldekodus kasutatakse eestkostetava tarbeks sularaha kuid selle kasutust ja jääki ei ole näidatud ära aruandes. Kohus tegi kirjaliku päringu eestkostjale ja edaspidi iga aastaselt esitati aruandega koos ka taskuraha kasutuse ülevaade. Samas toimikus on tehtud nõudekiri eestkostjale esimese aruande esitamiseks, edaspidi on aruanded jõudnud kohtule õigeaegselt. Selles menetluses oli väga palju eestkostetava poolt kohtule esitatud kaebusi, teateid ja kirju. Kohus on edastanud need KOVle elektrooniliselt, kes on tema eestkostjaks. KOV on esitanud arvamusi ja selgitusi nii kohtule kui eestkostetavale endale. Eestkostetav on teinud avalduse enda eestkoste lõpetamiseks kohtu poolt. Kohus on sellele reageerinud ning eraldi menetluse raames asjaolusid kontrollinud. On korraldatud istung, kus on eestkostetav ära kuulatud ja temale eestkoste asjaolusid selgitatud. Kontrollitud kohtu poolt asjaolu, kas eestkostet on vaja. Samuti on kirjalikult eestkostjalt küsitud lisa selgitusi kontolt nähtavate kulutuste kohta. Eestkostetav on oma sotisaalmeedia konto välja rentinud tulu saamiseks, kohus on teinud sellekohase päringu veebikonstaablile. Eestkostjale on menetluse raames selgitatud tema ülesandeid ainult ühe korra, aruande nõudekirjaga.

Toimikus 7 on aga väga palju tehtud nõudekirju eestkostjale aruande esitamiseks nii allkirja vastu edastamiseks kui tavapostiga. Eestkostja eirab aruande esitamise kohustust. Pidevalt tehakse nõudekirju kohtu poolt täiendavate andmete esitamiseks aruandele ja eestkostja ülesannete ja kohustuste selgitamiseks, kuid eestkostja eirab neid. Hiljem, eestkoste pikendamise menetluse raames, on varahoolduse ülesandeid määratud täitma KOV ja vara kastus muutub läbipaistvaks.

Toimikus 8 ei ole eestkostja märkinud ära aruandes, et eestkostetava kasuks on kohtu kaudu välja mõistetud elatis alaealise emalt. Elatise lahendis oli märgitud, et raha tuleb kanda tänaseks hooldusõiguseta isa kontole. Kohus on küsinud eestkostjalt lisa andmeid nimetatud asjaolu kohta ning pööranud eestkostja tähelepanu asjaolule, et kui määrus on täitmisel kohtutäituri juures, tuleks anda täiturile alaealise pangakonto number, kuhu edaspidi kinnipeetud elatist kanda. Selles menetluses on kohus teinud ka eestkostjale ühel korral nõudekirja aruande esitamiseks, sest kohtumääruses puudus sellekohane märg. Edaspidi on eestkostja oma ülesandeid täitnud täpselt.

Toimikus 10 on eestkostja esitanud kohtule puuduliku aruande. Telefonivestluse käigus on kohus küsinud eestkostjalt lisaandmeid ja need aruandele märkinud. Samuti on kohus selles menetluses saatnud eestkostjale teateid, et aruande esitamise tähtaeg on saabumas ja pea igal aastal nõudekirju aruande esitamiseks. Toimikus on tehtud eestkostjale nõue hoida enda sissetulek eraldi eestkostetava sissetulekust. Aruanne on selles menetluses saadetud KOVle teadmiseks. Isikuhoolduse kohta on küsitud eestkostjalt lisainfot kirjalikult aruandele lisaks, sest aruanded seda mitmel aastal ei kajastanud. Peale selle kirja saatmist on igal aastal aruanne olnud isikuhoolduse osas sisukamalt täidetud. Samuti on nõudekirju igal aastal aruande esitamiseks tehtud toimikus 14 eestkostjale. Selles menetluses oli eriliseks asjaolu, et kohus pankadesse päringuid tehes tuvastas, et eestkostetav omab veel ühte pangakontot, mida eestkostja aruandes ei märgi.

Toimikus 11 ei esita samuti eestkostja aruandeid õigeaegselt ja kohus peab tegema nõudekirju. Nõudekirjad edastatakse eestkostjale allkirja vastu koos hoiatusega eestkostja ametist vabastamiseks kui ta ei täida oma ülesandeid. Kohus on toimikus teinud nõudekirja Sotsiaalkindlustusametile, et kontrollida eestkostetava sissetulekut ja selle laekumise kohta. Tuvastatakse, et sissetulek laekub endiselt alaealise eestkostetava emale, kellelt on aastaid tagasi juba ära võetud hooldusõigus. Järelevalve ametnik on teinud eestkostjale telefonikõne ja selgitanud olukorda. On palutud avada lapse nimel konto ning edaspidi lasta kanda alaealise sissetulek otse tema nimelisele kontole. Eestkostja järgmisel aastal kontot avanud ei olnud. Ametnik on palunud avada konto ühe kuu jooksul ning edastada kohtule selle kohta tõend. Konto väljavõtet koos aruandega eestkostja järgneval aastal ei esita ja ametnik teeb ise pankäringu. Selgus, et lapsega seotud tehinguid ei tehta otse tema kontolt. Kohus edastab selles toimikus aruande ka KOVle, kes vastab, et teeb koostööd eestkostjaga. Järgneval aastal teeb KOV kohtule teate eestkostetava õiguste kaitsmiseks. Teates on kirjas eestkostja poolt puudulik elukorraldus lapse suhtes, majanduslikult toimetulematus ja segased pere suhted. Kohtunik korraldab asjas kaks korda eestkostja ärakuulamist. Eestkostja lubab end parandada edaspidi.

Toimikute vaatluste põhjal saab öelda, et eestkostjatele tuleb väga tihti järelevalve menetluste raames selgitada neile nende õigusi ja kohustusi nii alaealiste kui täisealiste eestkostetavate puhul. Õigusi ja kohustusi tuleb kohtul selgitada pigem siis, kui

eestkostjaks on füüsilisest isikust eestkostja. On eestkostjaid, kellele tuleb aruande esitamist igal aastal nõudekirjaga nõuda ja mõne puhul isegi korduvalt. See näitab asjaolu, et kõik eestkostjad ei saa aru aruande esitamise kohustusest ja ei pea vajalikuks seda kohtule esitada. Kohus aitab kaitsta eestkostetava huve kontrollides eestkostjate poolt esitatud aruandeid, eestkostetavate pangakontode väljavõtteid ning tehes päringuid erinevatesse registritesse ja asutustes. Samuti on näha seda, et kohus probleemide korral kaasab menetlusse KOVi. KOVi kaasamine on aidanud tuua eestkostja tegevusele selgust. Kahtluste ja rikkumiste korral kohus reageerib eestkostetava huve ja õigusi kaitstes. Menetlustes on näha, et kui kohus küsib lisainfot eestkostjalt aruandele, on järgmisel aastal eestkostja pigem rohkem infot ise märkima hakanud.

2.4 Arutelu, järeldused ja ettepanekud

Käesolev uuring näitas, et kohtu poolt määratud eestkostjad ei saa tihti aru oma kohustustest eestkostjana ega järelevalve vajadusest. Sama asjaolu tõdes oma uuringus ka Karolin (2017, lk 71). Ta mainis veel, et kohus peab neid ülesandeid eestkostjale tihti menetluse käigus selgitama ja meelde tuletama. Antud uuringu valimisse sattus toimikuid, milles oli näha ametniku iga aastast tööd sellega, et eestkostja aruande esitaks. Oli juhuseid, kus nõudekirju edastati aasta jooksul korduvalt, enne kui aruanne saabus. Sellest saab teha järelduse, et on eestkostjaid, kes ei mõista järelevalve olemust ja vajadust kohtule aruandeid koostada. Aruannete nõudmist kohtu poolt oli näha pigem füüsilisest isikutest eestkostjate puhul. Kui KOV oli määratud eestkostjaks, oli nõudekirju märgata mõni üksik kord. Eestkostjad peale rikkumise toimepanemist tunnistasid, et nad kahetsevad tehtud ja nad ei andnud endale aru, mida teevad.

Uuring kinnitas Leosk (2021, lk 46, 55–59) järeldusi, et kui eestkostja on järelevalve menetluse raames teinud koostööd KOVga on ta oma ülesannetest paremini aru saanud ning aruanded kohtule esitanud sisukamalt ja paremini. Kohus kaasab eestkoste järelevalve menetlusse KOVi siis, kui on näha, et eestkostja vajab abi ja juhendamist oma ülesannete täitmisel. Kui KOV oli eestkostjat abistanud aruande täitmisel, oli näha menetlustes seda, et kohtul lisaküsimusi enam ei tekkinud. Aruanded olid täidetud sisukamalt ka järgmisel aastal. Võib järeldada, et ametnikega suheldes on eestkostjale tema ülesanded arusaadavamaks saanud. Puuduliku info tõttu jäävad eestkostjale tema

ülesanded ja õigused ebaselgeks. KOVide osalus eestkoste järelevalves on oluliselt märgata. Nad ennetavad ja pakuvad kohtu poolt aruannetega tähelepanu juhtides abi vajavatele piirkonna elanikele sotsiaalabi ja teenuseid (Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus, 1993, § 6). On väga oluline, et kohus ja KOV teeksid omavahel koostööd, et eestkostetava huve ning õigusi parimal moel kaitsta. KOVide osalus järelevalves aitab paremini tuvastada võimalike rikkumisi eestkostja ülesannete täitmisel. Samuti on KOVidele abiks eestkostja poolt esitatud aruandega tutvumisel saada ülevaade oma piirkonna elanike olukorra ning vajaduste kohta. Aruandes leiavad nad infot, mis aitab ennetada riske ning pakkuda inimestele teenuseid või tuge. Eestkostjad märgivad tihti ära aruandes, milliseid teenuseid nad juba saavad, mida võiks saada ja milliste ametnike või teenustega juba on kokkupuude olemas.

Murede korral peaksid eestkostjad tegema koostööd erinevate spetsialistidega (European Union Agency for Fundamental Rights, 2018, lk 5). Järelevalve menetlustes oli koostööd eestkostjatel erinevate spetsialistidega märgata. Uuringus selgus asjaolu, et kui eestkostja saab juhendamist ja abi spetsialistilt, oskab ta oma ülesandeid paremini täita. Kohtulik kontroll eestkostjate tegevuse üle koostöös erinevate ametnike ja KOVga aitab paremini kaitsta eestkostetava õigusi ja huve. Hoitakse silma peal eestkostetava isikuhoolduse küsimustel ja raha kasutusel. Koostöö aitab võimaldada eestkostetavale vajalikke teenuseid.

Kohtu eestkoste järelevalve menetluste toimikuid uurides leidis kinnitust Kelly jt (2020, lk 51–52) tõdemus, et kui eestkostet õigesti rakendatakse ja eestkostja täidab oma ülesandeid seadusekuulekalt, siis on eestkoste määramine väga positiivseks arenguks eestkostetava turvalisusele ja heaolule. Täisealised eestkostetavad enne eestkoste määramist ei võtnud vastu abi, mida neile prooviti pakkuda. Oli eestkostjaid kel puudus haiguskriitika, ei tarvitatud ravimeid või rahaline toimetulek oli raske. Uuritud alaealiste järelevalve menetluste toimikute puhul oli näha, et lastele eestkoste määramise peamiseks põhjuseks oli asjaolu, et bioloogilised vanemad ei olnud võimelised pakkuma oma lastele turvalist elukeskkonda. Seda asjaolu järelendas ka oma uurimistulemuste põhjal Turkin (2015, lk 72–73). Eestkoste määramisega on lastele turvaline ja kontrollitud kasvukeskkond tagatud. Aruannete esitamisega kohtule saab laste eestkostja kohustuste täitmist jälgida. Samuti oli näha täisealiste eestkostetava järelevalve menetluste puhul

seda, kuidas eestkoste määramine on ajaga taganud eestkostetavale läbi eestkostja tegutsemise igapäevaeluga toimetulek ja vajalik ravi ning teenuste saamine.

Karp & Wood (2007, lk 2, 8, 12) on öelnud, et eestkoste järelevalve kohtu poolt on oluline selleks, et tuvastada eestkostetavate vara ja isikuhoolduse väärkohtlemist ja kaitsta nende õigusi. Ilma järelevalve süsteemita seda tuvastada ei saa. Kohtutoimikuid uurides töö autor tõdes, et järelevalve menetluste raames on ilmsiks tulnud eestkostetavate varade ja isikuhoolduse väärkasutust lähedaste inimeste poolt, kes on neile kohtu poolt eestkostjaks määratud. Kohtu järelevalve menetluste raames on eestkostjad oma rikkumist kahetsenud ja tunnistanud ning tekitatud kahju on eestkostetavatele heastatud. Kark (2013, lk 66) oma uuringuga tõdes sama asjaolu, et aruannete esitamine aitab tuvastada rikkumisi, kus eestkostetava vara on eestkostja oma tarbeks kasutanud. Järelevalve aitab suunata eestkostjaid õigele teele. Töö autor saab siit järeldada, et kui rikkumistega toime pandud peredes ei oleks kohtu poolt teostatud järelevalvet, oleks eestkostetava õigused kahjustatud. Sellest tulenevalt ei saa töö autor nõustuda Kivi (2014, lk 62) arvamusega, et lähisugulaste vahel võiks kohtu järelevalve olla leebem, et eestkostjad ei tunneks end solvatuna. Käesoleva uuringuga on tuvastatud rikkumised just nendes menetlustes kus oli eestkostjaks eestkostetavale väga lähedane isik (poeg, ema, vanaema). Leebem kontroll ei tagaks võrdsetel võimalustel kõikidele inimestele eestkoste all olemise ajal õiguste kaitset piisavalt.

Antud tööga leidsid kinnitust Kivi (2014, lk 28, 30, 61) poolt kirjeldatud asjaolud, et järelevalve raames on võimalik hinnata seda, kas eestkostja tegutseb eestkostetava huve silmas pidades. Kohus oma menetluste raames teeb koostööd KOVga ja eestkostjatega, ennetamaks riske mis ohustaks eestkostetava õiguseid. Kohus reageerib viivitamatult puudustele mis ohustaks eestkostetava vara või isikuhooldust. Ametnik oma tööd tehes teeb kontrollpäringuid erinevatesse registritesse, pankadesse, et tuvastada eestkostetava vara olemasolu ja eestkostja poolt esitatud andmete õigsust. Eestkostjaga suheldakse kirja teel, telefonis ja vajadusel korraldab kohtunik ärakuulamise. Järelevalve menetluste toimikud sisaldavad iga aastaseid aruandeid, kohtumääruseid, päringuid pankadesse ja registritesse, kohtu nõudekirju, eestkostja selgitusi ja KOV arvamusi.

Kohtuliku kontrolli eestkostjate tegevuse üle ei ole Eestis väga palju uuritud. Samuti ei ole uuritud seda, kuidas inimesed saavad aru eestkoste mõttest ning kohustustest eestkostjana. Töö autori arvates tuleks antud teemasid Eestis rohkem uurida.

Uurimistulemustest lähtuvalt saab teha töö autor ettepanekud Pärnu Maakohtule töö efektiivsemaks korraldamiseks:

- Koostada eestkostjatele tema õigusi ja kohustusi tutvustav infovoldik.
- Korraldada eestkostjatele infopäevi, kus eestkostja saab vastuseid tekkinud küsimustele/probleemidele.
- Töötada välja kohtute infosüsteemis automaatne teavitus eestkostjale aruande esitamise tähtaja saabumise kohta.
- Muuta aruande täitmine ja kohtule esitamine elektrooniliseks.

Ettepanekud edastatakse elektrooniliselt Pärnu Maakohtu juhile.

KOKKUVÕTE

Käesoleva lõputöö teemat uuriti asjaolust, et kohtuliku kontrolli eestkostjate tegevuse üle on Eestis vähe uuritud. Eestis on eestkostjad kohustatud esitama kohtule kord aastas aruande alates 1. juulist 2010. Eestkoste määramine kohtu kaudu on kasvamas, aga teadlikus eestkoste süsteemist on inimestel madal. Järelevalve teostamine on oluline, et kaitsta teovõimetute inimeste õigusi ja huve, kuid aruannete esitamine tekitab eestkostjates palju arusaamatust. Kui eestkostja oma ülesandeid korrektselt ja seadusekuulekalt ei täida, võib ta toime panna kuriteo ning saada kriminaalkorras karistada.

Lõputöö teoreetilises osas anti ülevaade eestkoste korraldusest ja selle järelevalve vajalikkusest. Selgus, et eestkoste järelevalve aitab ennetada ja tuvastada eestkostetavate õiguste rikkumisi. Keskenduti eestkostja ülesannetele ning kohustustele. Eestkostjad ei ole rahul sellega, et kohus nende ülesannete täitmist kontrollib. Samuti toodi näiteid eestkoste korraldusest välisriikides, millest selgusid riikide vahelised erinevused ja sarnasused.

Lõputöö empiirilises osas viidi läbi kvalitatiivne uuring. Kasutati dokumentide analüüsimise meetodit. Andmeid koguti ja analüüsiti Pärnu Maakohtu eestkoste järelevalvemenetluste kohtutoimikute vaatluste kaudu. Valimisse jäi juhusliku meetodit kasutades seitse täisealise ja seitse alaealise eestkostetava järelevalve toimikut.

Uuringu tulemusel selgus, et kui eestkostja on toime pannud rikkumise või ei täida oma ülesandeid õigeaegselt ja korrektselt, siis kohus kaasab menetlusse arvamuse andmiseks ja eestkostja abistamiseks KOVi. Kui eestkostja on teinud koostööd KOVga, on temale ülesannete täimine selgem ja aruanded esitatud paremini. Toimikutes ei olnud näha olukorda, kus KOV oleks ise esmalt teinud teateid kohtule eestkostja tegevusele

tähelepanu juhtimiseks. Samuti oli ainult paaris menetluses näha asjaolu, et eestkostja ise pöördub KOV poole abi saamiseks aruande täitmisel või edastamisel kohtule.

Toimikutest selgus, et enamikele eestkostjatele olid nende ülesanded ja kohustused kohtumääruses välja toodud. Sellele vaatamata ei täitnud kõik eestkostjad oma aruande esitamise kohustust õigeaegselt. Samuti ei pööratud paljudes menetlustes koheselt tähelepanu kohustusele, hoida oma sissetulek eraldi eestkostetava sissetulekust ja kasutada eestkostetava raha ainult eestkostetava enda tarbeks. Sissetulekute eraldi hoidmine aitab kaitsta eestkostetava õigusi ja tuvastada rikkumisi. Leidus menetlusi, kus eestkostja oli toime pannud rikkumise. Kohtuga suheldes on eestkostjad rikkumisest aru saanud, seda kahetsenud ja tekitatud kahju eestkostetavale heastanud. Tuli ilmsiks ka asjaolu, et kui füüsiline ja lähedane isik on eestkostjaks, siis järelevalve teostamine tema tegevuse üle on sama oluline kui kõikide teiste eestkostjate puhul. Seda kinnitas asjaolu, et kolmes uuritud toimikus oli eestkostetavale lähedane isik eestkostjaks ja toime pannud rikkumise nende vara kasutuses.

Uuringus toodi välja, et kõikides täisealiste järelevalve toimikutes oli näha eestkoste määramise vajalikkust. Eestkostet oli vaja kõigil selleks, et tagada igapäevaeluga toimetulek, vajalik ravi ja teenuste saamine. Järelevalve jooksul oli näha kuidas eestkostetavate olukord ajas paranes. Samuti oli näha ka enamuste alaealiste eestkoste järelevalve toimikutes asjaolu, et eestkoste määramine on taganud eestkostetavale ajaga turvalise heaolu. Üle poolte uuritud alaealiste toimikutest selgus asjaolu, et nende bioloogilised vanemad/vanem ei olnud võimeline pakkuma alaealisele turvalist elukeskkonda. Huvi oma lapse vastu oli nendes menetlustes vanematel puudulik. Läbi eestkostja tegutsemise on tagatud lastele arenguks vajalik hooldus ja stabiilsus.

Kahtluste ja rikkumiste korral kohus reageerib eestkostetava huve ja õigusi kaitstes. Eestkostetava huve kaitstakse selliselt, et kontrollitakse iga aastaselt eestkostjate poolt esitatud aruandeid, eestkostetavate pangakontode väljavõtteid. Tehakse erinevaid päringuid kõikides menetlustes erinevatesse asutustesse ja registritesse, kontrollimaks eestkostetava sissetulekuid, kohustusi ja olemasolevat vara ning selle kasutust. Samuti vestleb kohus eestkostjatega telefoni teel, täiendavate andmete saamiseks. Järelevalve

ametnik teeb palju koostööd KOVga, kelle kaasamine on toonud eestkostja tegevusele menetlustes selgust.

Töö autor ei tuvastanud erisusi eestkoste järelevalve teostamisel alaealiste ja täisealiste eestkostetavate puhul. Erisus oli aga märgata siis, kui eestkostjaks oli kas KOV või füüsiline isik. Füüsilisest isikutest eestkostjatele tuli menetlustes rohkem selgitada nende õigusi ja kohustusi. Oli toimikuid, kus kohus pidi korduvalt iga aastaselt nõudma füüsilisest isikust eestkostjalt kirjalikult nõudekirjaga aruannet.

Uurimistulemustest lähtudes tehakse Pärnu Maakohtule ettepanekud töö efektiivsemaks korraldamiseks muutes aruande täitmise ja esitamise elektrooniliseks, koostades eestkostjatele nende õigusi ja kohustusi tutvustav infovoldik ning korraldades eestkostjatele infopäevi. Samuti soovitatakse töötada välja eestkostjatele automaatne teavitussüsteem aruande esitamise tähtaja saabumise kohta.

Kokkuvõtlikult saab öelda, et püstitatud uurimisküsimusele leiti vastus ja lõputöö eesmärk saavutati. Kontroll eestkostjate tegevuse üle tagab eestkostetava õiguste ja huvide kaitse just läbi eestkostjate aruannete sisulise kontrolli kohtu poolt. Eestkostetavate kontodel tehtud kulutuste jälgimine ja aruandes kirjeldatud andmed annavad ülevaate, kuidas ja kas eestkostja on eestkostetava huvides tegutsenud. Kui kohus tuvastab eestkostja tegutsemises rikkumise, reageeritakse koheselt ja tekitatud kahju on eestkostetavale hüvitatud. Samuti aitab kohtu poolt KOV kaasamine järelevalve menetlusse lisaandmete saamiseks tagada eestkostetava õiguste parema kaitse. KOV saab juhtida tähelepanu eestkostetava vajadustele, pakkudes eestkostjale ja eestkostetavale tuge ja teenust ning anda omapoolset hinnangut eestkostja poolt esitatud andmete õigsusele.

Kohus on asutus, mis tegutseb erapooletult inimeste õiguste kaitseks ja seetõttu ka kõige sobivam organisatsioon eestkoste järelevalve teostamiseks. Antud teemat on Eestis vähe uuritud ja sellest tulenevalt soovitab töö autor edaspidi eestkoste järelevalve süsteemi ja eestkostjate teadlikust selles osas uurida.

VIIDATUD ALLIKAD

- Alzheimer Europe. (2019). *Dementia in Europe Yearbook 2019. Estimating the prevalence of dementia in Europe*. <https://www.alzheimer-europe.org/reports-publication/dementia-europe-yearbook-2019>
- Bowen, G. (2009). Document Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27–40. <https://doi.org/10.3316/QRJ0902027>
- Bürgerliches Gesetzbuch [Tsiivilseadus]. (2002). *Bundesministerium der Justiz*. 02.01.2002; 21.12.2021. <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/BJNR001950896.html#BJNR001950896BJNG017103377>
- Eenmaa, E. (2021). *Psüühilise erivajadusega inimeste osalus oma eestkostes – maakohtu kohtunike, kohalike omavalitsuste sotsiaaltöötajate ja erihoolekande asutuse töötajate tõlgendustes* [Magistritöö, Tartu Ülikooli Ühiskonnateaduste instituut]. DSpace. <https://dspace.ut.ee/handle/10062/72447>
- Eesti kohtud. (s. a.-a). *Eestkostja aruande täitmise juhis*. https://www.kohus.ee/sites/default/files/dokumendid/eestkostja_aruande_taitmise_juhis.docx
- Eesti kohtud. (s. a.-b). *Kohtusüsteem on kolmeastmeline*. <https://www.kohus.ee/eesti-kohtud/kohtususteem-kolmeastmeline>
- Eesti kohtud. (s. a.-d). *Pärnu maakohus*. <https://www.kohus.ee/eesti-kohtud/kohtususteem/maakohtud/parnu-maakohus>
- Eesti kohtud. (s. a.-c). *Millega erinevad kohtud tegelevad?* <https://www.kohus.ee/kohtusse-poordujale/millega-erinevad-kohtud-tegelevad>
- European Union Agency for Fundamental Rights. (2018). *Guardianship systems for children deprived of parental care in the European Union*. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-guardianship-systems-in-the-eu-summary_en.pdf

- Giertz, L. (2018). Guardianship for Adults with Intellectual Disabilities: Accountant, Advocate or 'Family' Member? *Scandinavian Journal of Disability Research*, 20(1), 256–265. <http://doi.org/10.16993/sjdr.40>
- Grišin, D. (2018). *Alaealiste laste füüsilisest isikust eestkostjatele pakutavate sotsiaalteenuste vajalikkus Pärnu, Lääne ja Viljandi maakonna näitel* [Lõputöö, Tartu Ülikool, Pärnu Kolledž]. DSpace. <https://dspace.ut.ee/handle/10062/61929>
- Habicht, A., & Kask, H. (2016). *Teekond erilise lapse kõrval. Käsiraamat puudega ja erivajadustega laste ning noorte lähedastele*. Eesti Puuetega Inimeste Koda
- Harju Maakohus. (2021, 12. jaanuar). *Kohtuotsus 1-20-8605*. Riigi Teataja. <https://www.riigiteataja.ee/kohtulahendid/fail.html?id=282295765>
- Justiitsministeerium. (2021). *Vanemaealiste kuriteohvrite analüüs. Kriminaalpoliitika teemaleht*. <https://www.kriminaalpoliitika.ee/et/vanemaealise-kuriteohvrite-analuus>
- Kadoya, Y., Khan, M. S. R., Oba, H., & Narumoto, J. (2021). Factors affecting knowledge about the adult guardianship and civil trust systems: evidence from Japan. *Journal of Women & Aging*, 33(5), 541–555. <https://doi.org/10.1080/08952841.2020.1727711>
- Kark, K. (2013). *Piiratud teovõimega täisealise isiku huvide kaitse eestkoste seadmisel Eesti kohtupraktikas* [Magistritöö, Tartu Ülikool, Eraõiguse instituut]. DSpace. <https://dspace.ut.ee/handle/10062/30892>
- Karolin, M. (2017). *Täisealiste isikute huvide kaitse eestkoste menetluses Eesti kohtusüsteemi näitel* [Magistritöö, Tallinna Tehnikaülikooli Majandusteaduskond]. Taltech. <https://digikogu.taltech.ee/et/Item/f079373d-493e-4d4c-bb02-83f0aa6c4bf5>
- Karp, N., & Wood, E. (2007). *Guardianship Monitoring: Promising State and Local Court Practices to Protect Incapacitated Older Adults*. AARP Public Policy Institute. https://assets.aarp.org/rgcenter/il/2007_21_guardians.pdf
- Kallaste, E., Lang, A., Sõmer, M., Sandres, S.-L., Anspal, S., & Vainu, V. (2017). *Puudega laste perede toimetuleku ja vajaduste uuring*. Eesti Rakendusuuringu Keskus Centar ja Turu-Uuringute AS. https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/puuetega_1_asteiga_perede_toimetuleku_uuringu_raport_loppversioon_par_28.02.18.pdf
- Kelly, A. M., Hershey, L. B., & Marsack-Topolewski, C. N. (2020). Implementing Guardianship Policies in Special Needs Planning: Five Potential Positives. *Journal of Financial Service Professionals*, 74(6), 49–63.

- <https://www.emich.edu/cob/documents/faculty-profiles/guardianship-five-potential-positives.pdf>
- Kivi, E. (2014). *Kohtulik järelevalve eestkostja tegevuse üle* [Magistritöö, Tartu Ülikooli Õigusteadusosakond]. DSpace. <https://dspace.ut.ee/handle/10062/42654>
- Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus. (1993). *Riigi Teataja I*, 37, 558; *Riigi Teataja I*, 25.06.2021, 8. <https://www.riigiteataja.ee/akt/125062021008>
- Laherand, M. L. (2010). *Kvalitatiivne uurimisviis*. OÜ Sulesepp.
- Lastekaitse seadus. (2014). *Riigi Teataja I*, 06.12.2014, 1; *Riigi Teataja I*, 28.04.2022, 2. <https://www.riigiteataja.ee/akt/128042022002>
- Lapse õiguste konventsioon. (1996). *Riigi Teataja II*, 16, 56. <https://www.riigiteataja.ee/akt/24016>
- Latvijas Republikas Valsts kontrole. (2019). *Отнятое детство: Каждый ребенок имеет право расти в семье* [Ära võetud lapsepõlv: Igal lapsel on õigus kasvada peres]. <https://www.lrvk.gov.lv/ru/revizii/otnatoe-detstvo-kazdyj-rebenok-imeet-pravo-rasti-v-seme>
- Leosk, N. (2021). *Eestkoste laste eestkostjate narratiivides* [Magistritöö, Tartu Ülikool, Ühiskonnateaduste instituut]. DSpace. <https://dspace.ut.ee/handle/10062/73644>
- McSwiggan, S., Meares, S., & Porter, M. (2016). Decision-making capacity evaluation in adult guardianship: a systematic review. *International Psychogeriatrics*, 28(3), 382. <https://doi.org/10.1017/S1041610215001490>
- National Council on Disability. (2019). *Turning Rights Into Reality: How Guardianship and Alternatives Impact the Autonomy of People with Intellectual and Developmental Disabilities*. https://ncd.gov/sites/default/files/NCD_Turning-Rights-into-Reality_508_0.pdf
- Olm, A. (2019). *Eestkoste*. Justiitsministeerium. <https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/eestkoste.pdf>
- Olm, A. (2007). Eestkostega seotud aktuaalseid probleeme. *Sotsiaaltöö*, (3), 11–15.
- Perekonnaseadus. (2009). *Riigi Teataja I*, 60, 395; *Riigi Teataja I*, 28.04.2022, 4. <https://www.riigiteataja.ee/akt/128042022004>
- Pärnu Maakohus. (2017, 10. mai). *Kohtuotsus 1-17-4258*. *Riigi Teataja*. <https://www.riigiteataja.ee/kohtulahendid/fail.html?id=207329753>

- Pärnu Maakohus. (2020, 1. detsember). *Kohtuotsus 1-20-1651*. Riigi Teataja. <https://www.riigiteataja.ee/kohtulahendid/fail.html?id=279621205>
- Riigikogu. (2007). *Perekonnaseaduse eelnõu seletuskiri (55 SE)*. Vabariigi valitsus. <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/982033c7-c2e1-2ce6-0479-ef2bf925488b>
- Riigikohus. (2019, 9. detsember). *Kohtuotsus 5-18-7*. Riigi Teataja. <https://www.riigiteataja.ee/kohtulahendid/fail.html?id=260728666>
- Sabreen, M. (2021). Guardianship of property in Islamic law. *Hamdard Islamicus*, 44(1), 121–144. <https://hamdardislamicus.com.pk/index.php/hi/article/view/198/159>
- Silina, M. (2020). *Children's rights system in the Republic of Latvia in compliance with international law regarding out-of-family care system* [Master's thesis, Riga Graduate School of Law]. DSpace. <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/56509>
- Soon, M. (2012). *Perevägivald ja selle mõju kurjategijaks kujunemisel* [Lõputöö, Politsei- ja piirvalvekolledž, Sisekaitseakadeemia]. DSpace. <https://digiriul.sisekaitse.ee/handle/123456789/886>
- Sotsiaalministeerium. (2021). *Laste ja perede programm (HE05)*. https://www.rahandusministeerium.ee/system/files_force/document_files/laste_ja_pere_programm_2022-2025_eelnou01102021.pdf?download=
- Tsiiviilseadustiku üldosa seadus. (2002). *Riigi Teataja I*, 35, 216; *Riigi Teataja I*, 22.03.2021, 8. <https://www.riigiteataja.ee/akt/122032021008>
- Turkin, V. (2015). *Asenduskodu ja eestkoste seadmine Rapla maakonna näitel* [Magistritöö, Tallinna Tehnikaülikool, Sotsiaalteaduskond]. Digikogu. <https://digikogu.taltech.ee/et/Item/9068e00b-6bdb-435c-b813-5f16c4089fa8>
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteaduses*. Tartu Ülikool. DSpace. <https://dspace.ut.ee/handle/10062/36419>
- Werner, S., & Chabany, R. (2016). Guardianship law versus supported decision-making policies: Perceptions of persons with intellectual or psychiatric disabilities and parents. *American Journal of Orthopsychiatry*, 86(5), 495. <https://doi.org/10.1037/ort0000125>
- Королева, Н. В. (2017). Опекa и попечительство над несовершеннолетними. [Alaealiste eestkoste ja hoolekanne]. Российский государственный

профессионально-педагогический университет.
https://elar.rsvpu.ru/bitstream/123456789/22201/1/RSVPU_2017_526.pdf

Семейный кодекс Российской Федерации [Perekonnakoodeks]. (1995).

Официальный интернет-портал правовой информации. 08.12.1995. 02.07.2021.
http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody&nd=102038925&fbclid=IwAR3QsejsVWQKQ1Zd2uiqAk5OJS7R8HY2Q9QtRRrgJ5nKWP0oED_a69tsY2M

Федеральный закон о государственном банке данных о детях, оставшихся без попечения родителей [Venemaa vanemliku hoolitsuseta jäänud laste riikliku andmebaasi seadus]. (2001). Официальный интернет-портал правовой информации. 16.04.2001 № 44-ФЗ. http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&prevDoc=102123577&backlink=1&&nd=102070626&fbclid=IwAR1yZhYqEE9PFbG40lcwpI_Zx-umuwHF91p6mo9Qfew3jPX0nyMOl4tNjpg

Федеральный закон об опеке и попечительстве [Venemaa eestkoste- ja hoolekandeseadus]. (2008). Федеральный закон от 24.04.2008. № 48-ФЗ; Официальный интернет-портал правовой информации от 30.04.2021, ст. 0001202104300092. http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&firstDoc=1&lastDoc=1&nd=102121401&fbclid=IwAR1u_0mexsz8tXWPt6Eotmwwvfo_GKHw88N5Ts-F2eVrTHcTtWd7EUc1kbE

Lisa 1. Teemad ja küsimused dokumendianalüüsiks

Teema 1: kohaliku omavalitsuse (KOV) osalus eestkoste järelevalves.

- Millisel moel teeb eestkostja koostööd KOVga, et saada vajadusel abi ja juhendamist oma ülesannete täitmiseks (Leosk, 2021, lk 45–51)?
- Kuidas murede korral eestkostja teeb koostööd teiste spetsialistidega, et eestkostetavat parimal moel aidata (European Union Agency for Fundamental Rights, 2018, lk 11)?
- Kuidas KOV teeb kohtuga koostööd, jälgib laste õiguste ja heaolu tagamist, ennetab ja vähendab riske, kogub teavet perekondade olukorra ning vajaduste kohta (Lastekaitseeadus, 2014, § 17)?

Teema 2: eestkostja õiguste ja kohustuste täitmine.

- Kuidas on eestkostja oma õigusi ja kohustusi kohtumääruse järgi täitnud (Kivi, 2014, lk 62)?
- Kuidas on eestkoste määramine taganud eestkostetavale ajaga turvalise heaolu, et tulla välja mõnest keerulisest olukorrast milles enim oldi (näiteks üksindus, ärakasutamine, väärkohtlemine, vajaliku ravi tagamine) (Kelly *et al*, 2020, lk 51–52)?

Teema 3: kohtu ülesanded järelevalve menetluses.

- Riski- ning ohutegurid eestkostja tegevustes ja kuidas on sellisel juhul reageeritud (Kivi, 2014, lk 29)?
- Millised kohtu tegevused aitavad kaitsta eestkostetava huve (Kark, 2013, lk 66)?
- Kui tihti tuleb eestkostjatele selgitada aruande esitamise kohustust, selle täitmist ja eestkostja ülesandeid (Leosk, 2021, lk 57; Karolin, 2017, lk 71)?

SUMMARY

VERIFICATION OF THE ACTIVITIES OF GUARDIANS BY COURT ON THE EXAMPLE OF PÄRNU COUNTRY COURT

Merje Raudla

Guardians are required to submit an annual report to the Estonian court concerning the performance of his or her duties. Guardianship's supervision is needed to protect the interests of people without active legal capacity. The topic of this thesis was chosen because people do not understand the meaning of guardianship, the responsibilities of a guardian, or the need for supervision. People's awareness of the guardianship system is low and the appointment of guardians by the courts is increasing.

The aim of the thesis was to analyse the guardianship supervision proceedings in Pärnu County Court and to make proposals to Pärnu County Court for more efficient organisation of their work. The author of the thesis formulated the research question, how does verification over the activities of guardians ensure the protection of the rights and interests of the person under guardianship?

The theoretical part consists of an overview of the organisation of guardianship and its necessity. Supervision of guardianship can prevent and identify violations of the rights of persons under guardianship. The focus was on the responsibilities and duties of the guardian. The guardians are not satisfied that the court is verifying the performance of their duties. There are also examples of how guardianship and supervision are organised abroad.

In the empirical part, a qualitative study was conducted by examining the files of the supervision proceedings of the Pärnu County Court. A document analysis method was used. Seven minor's and seven adult's files, who were under guardianship, were randomly selected. The results showed that the court will involve the local government

of the person under guardianship in the proceedings if the guardian has committed a violation or the performance of his or her duties requires clarity. The guardian's cooperation with the employee of a local government has made it clearer for the guardian, how to perform his or her duties, and the reports to the court will be submitted in more detail in the future. The guardians have been instructed in their duties and responsibilities in the court ruling, but not all guardians submitted the report in time. By keeping the income separate, violations in the use of the person's property, who are under guardianship, can be identified. Guardians who natural persons and close to the person under guardianship have misused the property of the person under guardianship but compensated the damage after the court's intervention and have expressed their regret for what they have done.

Based on the results of the research, it was concluded that the establishment of guardianship is necessary to ensure coping with everyday life, receiving the necessary treatment and services. Over time, there was an improvement in the situation and well-being of the persons under guardianship in the files.

The research revealed that the court reacts immediately if there is a suspicion that the interests and rights of the person under guardianship have been violated. The court examines the reports submitted by the guardian and the bank statements of the persons under guardianship every year. Queries are made to registers and agencies to verify existing assets. To obtain additional data, conversations are made by phone with guardians.

Based on the results of the research, proposals shall be made to the Pärnu County Court for more efficient organisation of work by making the completion and submission of the report electronic, preparing an information leaflet introducing their rights and obligations to guardians and organising information days for guardians. It is also recommended to develop an automatic notification system for guardians when the deadline for reporting arrives.

The objective was achieved, the answer to the research question was found. The court's substantive verification of the reports submitted by the guardians helps to ensure the protection of the rights and interests of the persons under guardianship. Monitoring the

expenses in the account and the data in the report provide an overview of the activities of the guardian. In case a violation is established, the court reacts, and the persons under guardianship are compensated for the damage caused. The involvement of local government by the court also ensures better protection of the rights of persons under guardianship.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Merje Raudla,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Kohtulik kontroll eestkostjate tegevuse üle Pärnu Maakohtu näitel“, mille juhendaja on Ewe Alliksoo, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Merje Raudla

20.05.2022